

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma /sosionomi (AMK)

Jonna Nygrén ja Suvi Yrjönen

PÄIVÄKODIN HUOLI LAPSESTA – Kymenlaakson lastentarhanopettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

NYGRÉN JONNA

SUVI YRJÖNEN

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Maaliskuu 2010

Avainsanat

PÄIVÄKODIN HUOLI LAPSESTA – Kymenlaakson

lastentarhanopettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä

46 sivua + 9 liitesivua

Miia Heikkinen, lehtori

Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikkö,
SOCOM

Päiväkodit, lastensuojelu, varhainen puuttuminen

Aiheena tässä opinnäytetyössä oli Etelä- ja Pohjois-Kymenlaakson kunnallisissa päiväkodeissa tehtävä lastensuojelutyö. Pohjois-Kymenlaaksossa tutkimusalueeksi oli valittu Kouvolan päiväkodit. Aihetta tutkimme alueiden päiväkodeissa työskentelevien lastentarhanopettajien näkemysten ja kokemusten kautta. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, mikä edistää tai estää lastensuojeluilmoitusten tekoa päiväkodeissa. Tutkimustuloksia hyödyntämällä on mahdollisuus kehittää päiväkotien ja lastensuojelun yhteistyötä.

Tutkimuksen mukaan Etelä- ja Pohjois-Kymenlaakson päiväkodeissa lastentarhanopettajat voivat nostaa lastensuojelullisen huolen esille ja keskustella siitä avoimesti työtovereidensa kanssa. Melko usein tutkimusalueilla lastensuojeluilmoituspäätöksen teki päiväkodin johtaja siitä huolimatta, kuka päiväkodissa oli huolen nostanut esille. Lähes jokainen vastannut lastentarhanopettaja kertoi, että lastensuojelullista huolta on yritetty ratkoa päiväkodissa yhdessä vanhempien kanssa ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa. Toisinaan tilanne ei ollut tällä ratkennut, vaan oli johtanut lastensuojeluilmoituksen tekoon. Lastentarhanopettajat kokivat tiedonkulun yksipuoliseksi niin, että tieto kulkee ainoastaan päiväkodista lastensuojeluun eikä toisinpäin. Lastentarhanopettajat kokivat myös lastensuojelun olevan etäinen oma organisaatio. Lähes kaikkien tutkimukseen vastanneiden lastentarhanopettajien mielestä kehitystä voitaisiin parantaa esimerkiksi yhteisillä palavereilla, joissa tiedonkulku olisi avointa ja molemminpuolista.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU, University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

JONNA NYGRÈN

Kindergarten Staff's Concern for the Child;

Kymenlaakso area kindergarten teachers' point of view

Thesis

46 pages + 9 pages of appendices

Instructor of the Thesis

Miia Heikkinen, lecturer

Client

Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö

SOCOM

March 2010

Key words

Kindergartens, child protective services, early intervention

The topic of this thesis is the child protective work in the municipal kindergartens in South and North Kymenlaakso. In North Kymenlaakso, the Kouvola kindergartens were selected as the research area. The topic is approached through the views and experiences of the Kouvola kindergarten teachers. The objective of the study is to produce information on what prevents or facilitates the kindergarten staff giving child protective reports. The findings of this research can be used to develop the cooperation between kindergartens and child protective services.

In South and North Kymenlaakso, kindergarten teachers are able to bring up their child protective concerns and discuss them openly with colleagues. Regardless of who voices the concern, the head of the kindergarten usually decides on making the child protective report. Nearly every kindergarten teacher who answered the query reported that their concern for a child's safety had been discussed in the kindergarten with the child's parents before giving a child protective report. Sometimes this was not enough to resolve the situation and a child protective report was given. Due to, among others, the above matters the kindergarten teachers will not easily contact the child protective services. The teachers feel that the situation could be improved for example by arranging joint meetings where it would be easy for both parties to share information.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	VARHAISKASVATUS	7
	2.1 Kasvatuskumppanuus	7
	2.2 Päiväkodin yhteistyö vanhempien kanssa	9
	2.3 Varhainen puuttuminen	10
	2.4 Huolen puheeksiotto	10
	2.5 Lastentarhanopettajien ammattitaito	11
3	LASTENSUOJELU	13
	3.1 Lastensuojelulaki	14
	3.2 Ehkäisevä lastensuojelu	15
	3.3 Lastensuojeluilmoitus	15
	3.4 Lapsen oikeudet	16
	3.5 Lapsen oikeuksien sopimus	17
4	PÄIVÄKODIN HUOLI LAPSESTA	17
	4.1 Motorinen kehitys	18
	4.2 Psykososiaalinen kehitys	19
	4.3 Persoonallisuuden kehittyminen	20
	4.4 Kognitiivinen kehitys	21
	4.5 Alkoholiongelma perheessä	22
	4.6 Vanhemman mielenterveysongelmat	23
	4.7 Lapsen laiminlyönti ja kaltoinkohtelu	23
	4.8 Perheväkivalta	25
	4.9 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	26
5	LASTENSUOJELUN JA PÄIVÄHOIDON YHTEISTYÖ	27

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT	29
6.1 Kysymyslomake	30
6.2 Kyselyn edut ja haitat	31
7 TUTKIMUSPROSESSI	31
8 ETELÄ-KYMENLAAKSON TULOKSET	33
9 POHJOIS-KYMENLAAKSON, UUSI KOUVOLA, TULOKSET	35
10 ETELÄN JA POHJOISEN VASTAUSTEN EROT JA YHTÄLÄISYYDET	39
11 LOPPUPOHDINTAA	43
11.1 Jatkotutkimusaiheet	46
11.2 Lakimuutos	46
LÄHTEET	46
LIITTEET	
Liite 1. Saatekirje Etelä-Kymenlaakso	
Liite 2. Saatekirje Kouvola	
Liite 3. Tutkimuslupa Kotka	
Liite 4. Tutkimuslupa Kouvola	
Liite 5. Kyselylomake	

1 JOHDANTO

Tutkimuksemme aiheena on päiväkotien lastensuojelutyö. Tutkimme sitä lastentarhanopettajien kokemusten ja tuntemusten kautta. Työn tilaaja ja yhteistyökumppanimme on ollut Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö SOCOM. Aineiston työhön olemme keränneet kysymyskaavakkein, joihin lastentarhanopettajat vastasivat nimettöminä. Tutkimus on sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, kuinka suuri on päivähoidon työntekijöiden kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja millainen on lastentarhanopettajien asiantuntemus lastensuojelu asioissa. Olennaista on myös se, millaisista syistä lastensuojeluilmoituksen tekemistä harkitaan. Lisäksi halusimme selvittää, kuinka huolta lapsesta on yritetty ratkoa ennen yhteydenottoa lastensuojeluun ja sen, keiden päätöksellä ilmoitus lopulta tehdään.

Työllä halusimme myös selvittää, millaisia muutoksia kaivattaisiin päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyöhön ja millaiseksi yhteistyö koetaan päiväkotien puolella. Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyö on tulevaisuudessa entistäkin tärkeämpää lasten ja perheiden ongelmien lisääntyessä ja vaikeutuessa. Toimivalla ja saumattomalla yhteistyöllä pystyttäisiin tukemaan perheitä ja selvittämään ongelmia entistä paremmin. Lisäksi mahdollisimman varhainen puuttuminen asiaan helpottaa sen saattamista kuntoon.

Teoriaosuudessa olemme avanneet varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun keskeisiä käsitteitä sekä yleisiä käytäntöjä varhaiskasvatuksessa, kuten varhainen puuttuminen ja kasvatuskumppanuus. Pohdimme teoriassa myös lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön nykytilaa ja haasteita.

Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä on tutkittu aiemminkin niin ammattikorkeakoulun opinnäytetöissä kuin muissakin tutkimuksissa. Kymenlaakson alueella ei täysin vastaavanlaista tutkimusta ole kukaan kuitenkaan aiemmin tehnyt.

Monia samantapaisia opinnäytetöitä oli yllättävän paljon, mutta suurimmassa osassa oli selvitetty lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä yleisesti, ei niinkään juuri lastensuojeluilmoituksen tekoa, kuten meidän työemme käsittelee. Toki lastensuojeluilmoitus on olennainen osa yhteistyötä, ja samoissa maisemissa liikutaan. Oma työemme

on kuitenkin hieman yksityiskohtaisempi, vaikka yleiselläkin tasolla yhteistyötä käsittelemme.

Tutkimuksen tulosten avulla voidaan koko Kymenlaaksossa kehittää lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä sekä antaa lisää tietoa ja valmiuksia päivähoidon toimijoille lastensuojelullisissa asioissa. Toivommekin, että tutkimustamme hyödynnettäisiin työelämässä, kun siellä jatkossa kehitetään yhteistyötä lastensuojelun ja päivähoidon välillä.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus terminä jaetaan yleensä kolmeen osaan: tieteeseen, käytäntöön ja op-
piaineeseen. Varhaiskasvatuksen käytäntö lienee tutumpi osa-alue kuin teoria ja opin-
näytetyön kannalta myös olennaisempi osa. Useissa teksteissä varhaiskasvatuskäsit-
teeseen sisältyy myös esiopetus, eikä sitä ole enää erikseen eritelty. Emme myöskään
kokeneet tarpeelliseksi käydä esiopetusta erittelemään, vaan sisällyttämme sen var-
haiskasvatuksen määritelmään.

Vaikka varhaiskasvatus jaetaan teoriaan ja käytäntöön, nuo alueet liittyvät tiiviisti yh-
teen. Näin ollen kasvatuksen teorian on palveltava käytäntöä ja käytännön teoriaa.
(Härkönen 2002, 111–121.)

Varhaiskasvatus tunnetaan paremmin käytännön toimintana kuin tieteenalana. Var-
haiskasvatus on toimintaa, jota tehdään ennen lapsen kouluikää, ja sen yleisenä tavoit-
teena on lapsen persoonallisuuden kehittäminen. Kasvatuksen ja opetuksen lisäksi
varhaiskasvatukseen sisältyy lapsen perushoidosta huolehtiminen. Varhaiskasvatuk-
sella myös pyritään siihen, että lapsi olisi aikanaan valmis ja kypsä kivuttomasti siir-
tymään koulumaailmaan. Varhaiskasvatus sijoittuu päivähoidon, kodin ja esikoulun
elämänpiiriin, ja näiden toimijoiden tulisikin pyrkiä tiiviiseen ja hyvään yhteistyöhön,
jotta kasvatus olisi parasta mahdollista. (Härkönen 2002, 111–121.)

2.1 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja päiväko-
din henkilöstön tietoista sitoutumista työskentelyyn yhdessä lapsen kasvun, kehityk-
sen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Tämän edellytyksenä on keskinäinen luot-

tamus, tasavertaisuus ja toisensa kunnioittaminen. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus- ja vastuu sekä oman lapsen tuntemus, kun taas päiväkodin henkilöstöllä on koulutuksensa antama ammatillinen tieto ja taito. Yksi kasvatuskumppanuuden tavoite on tunnistaa herkästi ja mahdollisimman varhain lapsen jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve ja luoda vanhempien kanssa yhteinen toimintasuunnitelma lapsen tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 29–30.)

Päiväkodin henkilöstön ja vanhempien vuorovaikutussuhde on merkityksellinen lapsen kehityksen kannalta, sillä vuorovaikutus toimii lapsen erilaisia kasvuympäristöjä, kotia ja päiväkotia, yhdistävänä linkkinä. Tämä edesauttaa ehjän kasvuympäristön muodostumista lapselle. Suomalaiselle päivähoidolle on määritelty lainsäädännössä (Laki lasten päivähoidosta 367/1973) kaksi tehtävää, jotka ovat lasten kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen ja perheiden kokonaisvaltainen tukeminen. (Karila ym. 2006, 91.)

Kasvatuskumppanuus perustuu siihen, että vanhemmilla sekä päiväkodin ammattilaisilla on tärkeää ja olennaista tietoa lapsesta ja hänen kehityksestään. Kumppanuudessa toteutetaan molemminpuolista kunnioitusta ja sitä, että vanhemmilla ja ammattilaisilla on yhteisiä tavoitteita lapsen kasvatuksen suhteen. Tämä edellyttää myös vanhemmilta ja päiväkodin henkilöstöltä jatkuvuutta, sitoutuneisuutta ja vastavuoroisuutta. Kasvatuskumppanuuden puitteet ja toteutumismahdollisuudet ovat aina ammatti-ihmisten vastuulla. Tämän lisäksi heidän on kyettävä omien toiminta- ja ajatustapojensa kriittiseen arviointiin. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 62.)

Kasvatuskumppanuus alkaa siitä hetkestä, kun perhe ottaa yhteyttä päiväkotiin ja päättyy silloin kun lapsi lähtee päiväkodista. Vanhempien luottamus päiväkotiin syntyy ja rakentuu yhdessä jaetuista tarinoista, joissa lapsi on keskiössä. Kokemukset arkipäiväisistä tapahtumista ja sattumuksista sekä pohdinnat lapsen päivästä ovat sellaisia asioita, jotka auttavat muodostamaan kokonaisemman kuvan lapsesta. Vanhemmat haluavat kuulla päiväkodin työntekijältä muun muassa, mitä lapsi on tänään tehnyt, miten hän on nukkunut ja syönyt. Vanhemmille on hyvin tärkeää kuulla, miten ammattikasvattaja on nähnyt juuri hänen lapsensa. Jokapäiväiset kohtaamiset ja keskustelut lapsesta antavat mahdollisuuden luottamukselliseen ja kasvatuskumppanuutta syventävään suhteeseen. (Kaskela & Kronqvist 2007, 22–23.)

2.2 Päiväkodin yhteistyö vanhempien kanssa

Perheiden ja päivähoitohenkilöstön yhteistyö on tärkeää lapsen kehityksen ja arjen sujuvuuden kannalta. Kasvatus toimii hyvin, kun kasvatuslinjat sovitaan yhdessä. Yleensä ajatuksia vaihdetaan pikaisesti päivittäin, kun vanhempi tuo lapsen hoitoon ja hakee hänet sieltä. Tosin tällöin lähinnä kysellään päivästä ja kysellään lapsen vointia. (Hannuksela 2007, 45–46.)

Päiväkodin henkilökunnan olisi tärkeää tietää perheen arjesta ja siinä tapahtuvista muutoksista. Mikäli ei keskustella riittävästi perheen tilasta, syntyy helposti tulkintoja ja olettamuksia. Ammattikasvattajille on tärkeää saada tieto muutoksista, jotka vaikuttavat perheen arkeen ja sitä kautta myös lapsen käytökseen, mielialaan jne., kuten esim. vanhempien muuttuneesta työtilanteesta. Aika ajoin päivähoiton henkilökunta saattaa ottaa itse yhteyttä perheeseen, yleensä silloin, kun ilmenee kysyttävää lapsesta tai kun kyseessä on lapsen terveydentila. (Hannuksela 2007, 45–46.)

Joissain päiväkodeissa on käytössä viestivihkot tms. Näin tärkeitä asioita voidaan kirjoittaa ylös, jos lasta hakiessa vanhemmilla on kova kiire, tai vaihtoehtoisesti kaikkea ei muisteta sanoa. Lisäksi on hyvä, että tieto on jossakin dokumenttina, eikä vain vanhempien ja henkilökunnan muistin varassa. (Hannuksela 2007, 47.)

Kasvatuskeskustelu on ehkä tärkein lapsen vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välillä käytävä keskustelu, jossa molemmat ottavat kantaa lapsen kasvatuspäämääriin ja kehitykseen. Tällöin molemmilla osapuolilla on rauhassa aikaa vaihtaa ajatuksia ja tuoda esille omia käsityksiään lapsesta. Yleensä keskusteluun osallistuu toinen tai molemmat lapsen vanhemmista sekä päivähoiton edustaja, joka yleisimmin on kyseisen osaston lastentarhanopettaja. Keskustelu tulisi käydä ainakin kerran vuodessa. Kasvattajan tehtävä työssään on havainnoida lasta ja lapsen kehitystä systemaattisesti ja tietoisesti, jolloin hän myös kykenee keskustelussa välittämään oman tietämyksensä ja ymmärryksensä lapsen tilasta vanhemmille. (Secka & Suomalainen 2009, 2-8.)

Yhteistyön avulla vanhemmat ja henkilökunta pyrkivät toimimaan tasavertaisina kasvatuskumppaneina lapsen kehityksen, kasvun ja hyvinvoinnin edistämiseksi (Secka & Suomalainen 2009, 8). Yhteistyössä tärkeää on keskinäinen luottamus, kunnioitus ja dialogi. Henkilöstön tulee muistaa, että päivähoito ei ole yksin lasta varten, vaan tärkeää on ottaa huomioon myös vanhempien jaksaminen. (Hannuksela 2007, 55.)

2.3 Varhainen puuttuminen

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan lapsen oireiden huomaamista ja niihin puuttumista mahdollisimman aikaisin. Lasten päivähoitossa on kasvava tarve erityisestä tuesta. Lapsi saattaa tarvita erityistä tukea käyttäytymiseen, kasvuun ja kehitykseen liittyen. Kun aikuinen huomaa jonkin huolenaiheen lapsen hyvinvointiin, elämäntilanteeseen tai olosuhteisiin liittyen, tulisi siihen puuttua mahdollisimman pian. Moniongelmaisia perheitä on nykyään paljon, joten myös tuen tarve on suuri. (Huhtanen 2004, 13, 43–46, 63–68, 97–98.)

Lapsen ja perheen hyvinvoinnin turvaamiseksi tarvitaan erityisiä puuttumisen keinoja. Päiväkodin työntekijöiden ammattitaito ja kokemus ovat ensisijaisen tärkeitä tekijöitä erityisen tuen tarpeen huomaamisessa. Jos tuen tarvetta ei huomata ajoissa ja lapsen ongelmat pahenevat, on niiden hoitaminenkin vaikeampaa. Myöhemmässä vaiheessa ongelmien vaikeutuessa ihmetellään, miksei asiaan puututtu aikaisemmin. Tämän vuoksi päivähoiton henkilökunnalla on merkittävä asema varhaisessa puuttumisessa. Moniammatillinen yhteistyö on tärkeää, jotta lasten yksilölliset ongelmat ja tuen tarve tunnistettaisiin ajoissa. Myös vanhempien mukaan ottaminen ja yhteistyö heidän kanssaan on ensiarvoisen tärkeää, jotta lapsen ongelmat pystytään ratkaisemaan mahdollisimman hyvin. (Huhtanen, 2004, 13, 43–46, 63–68, 97–98.)

Varhaiseen puuttumiseen sisältyy sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa toimintaa. Lasten päivähoitossa puuttumista on ohjaaminen, opettaminen, kieltäminen ja käskeminen, jossa puuttumisen lähtökohtana on huomio lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvästä erityistuen tarpeesta. Lapsi- ja perhekeskeisen työtavan tulisi olla varhaisen puuttumisen lähtökohtana. Vanhempien elämänhallinta ja hyvinvointi vaikuttavat merkittävästi lapsen hyvinvointiin ja keskinäiseen vuorovaikutukseen. Toisaalta taas lapsen vaikeudet vaikuttavat koko perheeseen ja sen keskinäisiin suhteisiin. Tästä johdettua vanhempien tulisi muistaa tukea vanhemmuudessa ja perheen arjen pyörittämisessä. (Huhtanen, 2004, 75–79, 97–98.)

2.4 Huolen puheeksiotto

Lastensuojeluilmoituksen yhteydessä huolen puheeksiotto on tärkeä teema, koska lastensuojelun alueella ollaan muutenkin vaikeiden asioiden kanssa tekemisissä. Huolen puheeksiottamista varten on kehitetty useita erilaisia menetelmiä, joiden avulla helppo-

tettaisiin vaikeasta asiasta keskustelemista. Näistä tutuin lienee huolen vyöhykkeistö-lomake.

Huolen puheeksiottamisen lähtökohtana on aina jokin ongelma. Tällaisessa tilanteessa työntekijän ei pitäisi pyrkiä määrittelemään ongelmaa. Tällöin päädytään yleensä tilanteeseen, jossa työntekijällä on oletus siitä, että on olemassa tietty ongelma, josta kaikki ovat samaa mieltä. Puheeksiotossa keskeistä tulisi olla dialogisuus. Dialogissa osapuolet kuuntelevat avoimesti toisiaan ja ovat kiinnostuneita siitä, mitä toinen sanoo. Dialogissa jokainen hellittää otettaan omasta käsityksestään ja kuuntelee mahdollisuuksia, jotka syntyvät tässä vuorovaikutuksellisessa keskustelussa ja olisivat ilman tätä vuorovaikutusta jääneet huomaamatta. Tavoitteena dialogissa on saavuttaa uusi ymmärrys, joka ei automaattisesti tarkoita yhteisymmärrystä. Tärkeintä on ymmärtää, miten muut ajattelevat asiasta. (Huhtanen 2004, 46.)

Huolen puheeksiottamisessa pyritään avaamaan juuri tällainen yhdessä ajattelemisen ja keskustelemisen prosessi. Otettaessa huoltajat mukaan yhteistyökeskusteluun omien asioidensa asiantuntijoina on mahdollista saada aikaan ”liittouma”, joka toimii lapsen hyväksi ja koko perhe saadaan paremmin sitoutumaan yhdessä sovittuihin tavoitteisiin ja sopimukseen. (Eriksson & Arnkil 2005, 20, 37.)

Työntekijän toiveena saattaa olla tilanteen korjaantuminen yhden keskustelun jälkeen. Aina asiat eivät kuitenkaan mene niin sujuvasti. Perhe, jossa ongelmat ovat kasaantuneet jopa vuosia, ei millään voi saada asioitaan korjattua hetkessä. Toisinaan lapsen auttaminen edellyttää toistuvia puheeksiottoja. Jos työntekijällä on useampi huoli mielessään, etenkin saatetaan tarvita monia keskusteluja, jotta huolet saadaan pikkuhiljaa vähenemään. (Eriksson & Arnkil 2005, 39.)

2.5 Lastentarhanopettajien ammattitaito

7 § Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatus-tieteenkandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuudessa kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista)

Nykypäivänä päiväkodeista on muodostunut yksi merkittävimpiä lapsuuden kasvuympäristöjä, sillä iso osa suomalaisista lapsista viettää ainakin osan aikaa varhaislapsuudestaan päiväkodissa. Päiväkodeissa vietetyn ajan laatu on merkityksellinen lapsen kehityksen, ihmiseksi kasvamisen ja vanhemmuuden kokemisen kannalta. Merkittävin laatuun vaikuttava asia on päiväkodin henkilöstön ammattitaito. Ei ole ollenkaan yhdentekevää, millaista osaamista pienten lasten ja heidän perheidensä parissa työskentelevällä henkilöstöllä on ja millä tavoin päiväkodeissa tehtävää työtä organisoidaan ja kehitetään. (Karila & Nummenmaa 2001, 7.) Lisäksi päiväkodin henkilöstö haluaa palautetta työtovereilta ja lasten vanhemmilta, koska palautetta pidetään merkityksellisenä oppimisen ja työn kehittämisen näkökulmasta. (Puroila 2003, 149).

Vuorovaikutuksessa ovat keskenään työelämän vaatimukset ja yksilön osaaminen. Työntekijän ammattitaidossa on kyse siitä, miten työelämän kvalifikaatiovaatimukset ja työntekijän omaama ammatillinen pätevyys sekä osaaminen vastaavat toisiaan. Lastentarhanopettajien osaaminen ja ammattitaito eivät ole luonteeltaan staattisia eli muuttumattomia, sillä työn edellyttämät vaatimukset ja työympäristö ovat muuttuneet maailman muuttumisen myötä. Päiväkodissa pienten lasten opettaminen ja ohjaaminen asettavat lastentarhanopettajan työlle tietynlaisia osaamisvaatimuksia. Päiväkodissa tehtävä työ on moniammatillista toimintaa, jossa toimii eri koulutuksen saaneita alan asiantuntijoita. (Puhakka & Selkee 2003, 129.)

Lastentarhanopettajan koulutuksen tavoitteet määräytyvät elinikäisen oppimisen periaatteista, opettajakoulutuksen yleisistä tavoitteista ja lastentarhanopettajan tehtävistä. Lastentarhanopettajanopettajat ovat saaneet opiskelun aikana valmiuksia teoreettisesti ja käytännöllisesti toimia kasvattajana, ohjaajana sekä opettajana lasten päivähoidon ja esiopetuksen tehtävissä. Lastentarhanopettajan tulee pystyä tukemaan lapsen kasvua ja oppimista sekä kyetä arvioimaan omaa työtään ja siihen liittyviä käytäntöjä kriittisesti. (Ikonen-Varila 2001, 3.)

Kasvatus ja opetus ovat päiväkodin toimintaympäristön keskeisiä ulottuvuuksia (Puhakka & Selkee 2003, 130). Päiväkodissa työskentelevän lastentarhanopettajan työhön kuuluva lapsista pitäminen ja heidän hyvinvoinnistaan huolehtiminen ei ole yksinomaan tunnetila, vaan ennemminkin työtä ohjaava asenne. Myöskään työhön kuuluva rakkaus ei ole ainoastaan tunnetila, vaan se sisältää myös sitoutumista ja ammatillisen

vastuun kantamista, sillä ammatilliseen velvollisuuteen kuuluu auttaa jokaista lasta. (Puroila 2003, 148–149.)

Lastentarhanopettajat ovat kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa hyvin erilaisten lasten ja perheiden kanssa. Työskentely perheiden kanssa vaatii hyvää kulttuurista lukutaitoa, minkä vuoksi lastentarhanopettajien tulee kyetä ymmärtää erilaisista elämänarvoista nousevia vaihtelevia kasvatuksen tavoitteita, joita perheet asettavat oman lapsensa kasvatukselle. Lapsen ja perheiden arjen kokonaisuuden tuntemus on välttämättömyyksiä, ja sen avulla päiväkotitoiminta pystyy toimimaan osana kokonaisuutta. Tietoisuus työtä ohjaavasta lainsäädännöstä ja muusta ohjauksesta ovat ydinosaamista, joka sisältyy toimintaympäristön ja perustehtävien tulkintaan liittyvään osaamiseen. Lainsäädännön ja ohjausympäristön asiantuntemus auttavat lastentarhanopettajia kehittämään arkipäivän työtään. (Puhakka & Selkee 2003, 130–131.)

3 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa, ja sen on osaltaan määrä toteuttaa Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelu on laaja-alaista aina lasten kasvuolojen kehittämisestä huostaanottoon. Yleisesti kerrottuna lastensuojelu on lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämistä ja turvaamista. Lastensuojeluun liittyvät usealla tavalla lapsuuden, aikuisuuden sekä yhteiskunnan väliset suhteet. Yhteiskunta ”asuttaa” lastensuojelua aineellisesti, sosiaalisesti sekä henkisesti. (Bardy 2009, 11, 39.) Lapsen etua tulee pitää yhtenä lastensuojelun ja sitä säätelevän lastensuojelulain perusperiaatteena, sillä ensisijaisena suojelun kohteena on lapsi (Mahkonen 2003, 31).

Lastensuojelun ydinasia on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen ja sitä vaarantavien tekijöiden poistaminen. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, sillä perhe on ensisijaisena, ja lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa. Toisinaan perheelle riittää lastensuojelun lyhyt tilapäinen apu, joskus taas tarvitaan toimia hyvinvoinnin kaikilla ulottuvuuksilla läpi lapsuuden. Lastensuojelutarpeen perusteena on tavallisia elämäntilanteita ja poikkeuksellisia koettelevia oloja sekä erityisen vaativia tilanteita. Lastensuojelu voi toistuvasti kriisiytyvissä perhetilanteissa kulkea rinnalla koko lapsuuden ja toisinaan seuraavaankin sukupolveen. Lasten turvattomuus, laiminlyönti ja pahoinpitely kietoutuvat moniulotteisesti muun muassa vanhempien päihteiden käyttöön, mielenterveysongelmiin sekä väkivaltaisiin ristiriitoihin. (Bardy 2009, 41.)

Lastensuojelu toimii perheen ja yhteiskunnan välisten suhteiden rajapinnoilla. Perheen yksityisyyttä ja vanhempien ensisijaista vastuuta on kunnioitettava, mutta lasten kaltoinkohteluun on puututtava. Lapsen edun tulkinta saattaa herättää joskus kiivastakin kiistaa eri koulukuntien ja mielipiteiden välillä. Lastensuojelun erityisyys näkyy niin, että lasta on tarvittaessa suojattava silloinkin, kun asianomaiset sitä vastustavat. (Bardy 2009, 42.)

3.1 Lastensuojelulaki

Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 1§.)

Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille. (Lastensuojelulaki 25§)

Lastensuojelulaissa on korostettu lapsen edun huomioonottamista kaikissa viranomaisen toimenpiteissä. Lapsen edun toteutumista on korostettu niin, että lapsella on oikeus osallistumiseen ja erityiseen suojeluun. Julkisen vallan velvollisuuksiin kuuluu varata riittävät voimavarat perheelle ja lapselle palveluja järjestettäessä. (Räty 2008, 17.)

Ensisijaisesti lapsen vanhemmilla on vastuu lapsen kasvattamisesta ja huolenpidosta, mitä korostetaan myös lastensuojelulaissa. Lapsen vanhemmilla on oikeus määrätä yksin siitä, miten lapsen kasvatusta, välitön hoito ja huolenpito milloinkin järjestetään. Viranomaistahoilla on vastuu ja velvollisuus tukea vanhempia ja lapsen huoltajia heidän kasvatustehtävissään. Viranomaisten tulee oma-aloitteisesti tarjota perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä avuntarpeesta riippuen ohjattava lapsi ja hänen perheensä lastensuojelun piiriin. (Räty 2008, 18.)

Lastensuojelulaki lähtee lievimmän riittävän toimenpiteen periaatteesta. Viranomaisen tulee valita käytettävistä olevista toimenpiteistä se, joka vähiten puuttuu perheen ja

lapsen itsemääräämisoikeuteen ja toimenpiteistä se tukitoimi, joka parhaiten vastaa lapsen tai perheen yksilöllisen tuen tarpeeseen. (Räty 2008, 19.)

3.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Uudessa lastensuojelulaissa uutena toimintamuotona lakiin on asetettu ennalta ehkäisevä lastensuojelutyö. Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja viirikkeelliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Edellä mainitut oikeudet pyritään takaamaan vaikuttamalla lapsen yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua. (Mahkonen 2007, 59.)

Varhaisella puuttumisella pyritään ennalta ehkäisyyn, ja se osuu lapsuusvaiheeseen. Toimenpiteinä voivat olla muun muassa avohuollon tukitoimet ja lastensuojelulliset väliintulot. (Mahkonen 2003, 209.)

Lastensuojelu tähtää lasten hyvinvoinnin edistämiseen ennaltaehkäisevästi yhteisöllisissä toiminnoissa kuten esimerkiksi päivähoidossa tai neuvolatoiminnassa. Lainsäädäntöjärjestelyt perustuvat ennalta ehkäisemiseen, jotta lapsen tasapainoinen kehitys ei pääse vaarantumaan. (Mahkonen 2003, 50.)

Lastensuojelun toteuttaminen edellyttää aina tietoja lapsen käyttäytymisestä ja siihen liittyvistä riskitekijöistä. Tämän vuoksi lastensuojeluviranomaisilla on oltava oikeus saada tietoja lapsen menneisyydestä. Usein asiakkuus lastensuojelussa on pysyvää ja sen vuoksi tietoja tarvitaan myös muilta ammattihenkilöiltä. (Mahkonen 2003, 59.)

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palvelujen piirissä annettava tuki, esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa sekä päivähoidossa, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 3 a§.)

3.3 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi kunnan sosiaalihuollolla tulee olla tietoja alle 18-vuotiaan lapsen / nuoren kehitystä vaarantavista olosuhteista tai tekijöistä. Sosiaa-

lihuollolla ei aina ole tietoja entuudestaan, mutta niitä voi olla esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tai terveydenhuollossa. Silloin on lakisääteinen velvollisuus tehdä yhteistyötä sosiaalihuollon kanssa ja tällöin on tehtävä lastensuojeluilmoitus. (Mahkonen 2007, 166–167.)

Lastensuojelulain 25 §:n mukaan lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä salassapitosäädösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa olevat henkilöt ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidontarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Räty 2008, 143–144.)

Lastensuojeluviranomaisen on pidettävä rekisteriä lastensuojeluilmoituksista ja niiden sisällöstä ja heidän tulee kirjata sille tehty lastensuojeluilmoitus. Jos ilmoituksen kohteena oleva haluaa, hänellä on JulkL 11.1 §:n mukaan oikeus saada tietoonsa, mitä asioita asiakirjoissa on kirjoitettu. (Mahkonen 2007, 229.) Lapsen vanhemmilla on pääsääntöisesti oikeus saada lastensuojelusta vastaavilta tietää, millä perusteella ilmoituksen tekemiseen on päädytty ja kenen toimesta. Lapsen vanhempia ei voi eristää tapahtumien ulkopuolelle. (Mahkonen 2003, 59.)

3.4 Lapsen oikeudet

Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 1§, 4§.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus erityiseen huolenpitoon ja apuun sekä oikeus erityiseen suojeluun henkisesti ja fyysisesti hyväksikäytöltä. (Lapsen oikeuksien sopimus.)

Lapsen on vaikea puolustaa itse omia oikeuksiaan, siksi aikuisten pitää puuttua tilanteisiin, jossa lapsen oikeuksia loukataan. Lastensuojeluprosessissa pyritään aina ottamaan huomioon lapsen mielipiteet ja toivomukset. Lapsella on lisäksi oikeus ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. (Lastensuojelulaki 5§.)

3.5 Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien yleissopimus on hyväksytty YK:ssa vuonna 1989 ja Suomi sitoutui tämän noudattamiseen vuonna 1991. Sopimus velvoittaa valtiota ja kuntia sekä vanhempia ja muita aikuisia. Tämä on lakia vastaava asiakirja, joka on osa voimassa olevaa oikeutta. Sopimus tähtää kaikkien lasten ihmisarvon vahvistamiseen ja erityisen suojelun varmistamiseen vaikeimmassa asemassa oleville lapsille. Sopimuksessa korostetaan lapsuuden ja vanhemmuuden ainutlaatuista asemaa ja merkitystä yksilöille sekä yhteiskunnalle. (Bardy 2009, 30.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa näkyy selkeästi lapsen hyvinvointi. Lapsen oikeuksien julistuksen mukaan lapsen hyvinvointia edistetään ja varmistetaan luomalla sellainen ympäristö ja maailma lapselle, jossa hän saa mahdollisimman hyvät lähtökohdat elämälleen. Sopimus on yleisesti hyväksytty käsitys siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla pitäisi olla ”ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielihiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään” katsomatta. (Kaskela & Kronqvist 2007, 10.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapselle tulisi antaa mahdollisuus kehittää yksilöllisiä kykyjään ja valmiuksiaan turvallisessa ja häntä eri tavoin tukevassa ympäristössä. Lapsen tulee saada nauttia erityistä suojelua ja hänelle tulee lainsäädännöllä tai muulla tavoin suoda edellytykset ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen. Lapsen terveyttä edistetään varmistamalla hyvänlaatuinen kasvatustilanne ja lasta tulee suojata väkivallalta. (Kaskela & Kronqvist 2007, 10.)

4 PÄIVÄKODIN HUOLI LAPSESTA

Suomalainen päivähoito on ollut lakisääteistä muutaman vuosikymmenen ajan. Tänä aikana on päivähoitolakiin ja asetukseen tullut muutoksia, jotka ovat lisänneet päivähoidossa toteutettavan kasvatustoiminnan vaativuutta tai monipuolistaneet perheiden oikeuksia sekä valintamahdollisuuksia. Päivähoitolaki määrittelee vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden keskinäisen yhteistyön yleiset periaatteet. Päiväkodissa tavoitteena on tukea lasten perheitä niiden kasvatustehtävissä sekä edistää yhdessä perheiden kanssa lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päiväkoti toimii asiantuntijaverkostossa muun muassa lastensuojelun kanssa lapsiperheiden ongelmatilan-

teissa. Päiväkodilla on myös oma tärkeä tehtävänsä lasten ja perheiden tukemisessa. Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden hyvässä yhteistyösuhteessa työntekijät tuntevat perheet ja perheiden arjen. Perheiden ongelmatilanteet ja vaikeudet näkyvät päiväkodissa, kuten myös miten pelko ja ahdistus vaikuttavat lapseen. (Paavilainen & Pösö 2003, 103-104.) Päiväkodissa tehdyn lastensuojeluilmoituksen perusteena ja syynä voivat olla kodin olosuhteet, esimerkiksi lapsesta huolehtivan vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai laiminlyönti (Räty 2008, 148).

Päivähoidon henkilöstölle on tärkeää tietää, minkälainen käytös kuuluu lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen, ja missä vaiheessa on syytä olla lapsesta huolissaan. Lastensuojeluilmoitusta harkittaessa on syytä kiinnittää huomiota lapsen kehitykseen ja siihen, onko se jotenkin poikkeavaa ja mistä poikkeavuus saattaa johtua. Aina ei kuitenkaan ole kyse lastensuojelullisesta asiasta, vaikka lapsen kehityksessä olisi häiriöitä.

Käsitlemme tässä lapsen kehitysvaiheita 10 kuukaudesta 6 ikävuoteen, eli kutakuinkin sitä aikaa, jonka lapsi viettää päiväkotimaailmassa.

4.1 Motorinen kehitys

Motoriikan kehitys on yksi tärkeä taito, joka kehittyy lapselle iän myötä. 10 -kuukautinen lapsi osaa päiväkotiin tullessaan kontata ja tarttua esineisiin nk. pinsettioitteella, eli käyttää peukaloaan ja etusormeaan tarttuessaan esineisiin. Tämän ikäinen lapsi alkaa pikkuhiljaa opetella myös seisomaan tuen avulla. Noin 15 -kuukautisena lapsi alkaa opetella syömään, juomaan, toimimaan itsenäisemmin ja pikkuhiljaa kävelemään. (Brazelton 1995, 141–144.)

Alkuvaiheen jälkeen lapsen kehitys alkaa entistä enemmän yksilöityä, toiset oppivat asioita nopeammin ja toiset hitaammin. Kaksivuotiaana lapsi osaa kävellä portaat, potkaista palloa ja kävellä takaperin. Hienomotoriikka on kehittynyt jo niin, että lapsi kääntelee itse kirjan sivuja ja pitää kynää kämmenotteella. (Brazelton 1995, 193–197.)

Kolmen vuoden ikäinen lapsi osaa pukea itse päälleen ja ajaa kolmipyöräisellä. Hienomotorisista taidoista hän on oppinut piirtämään ympyrän, napittamaan vaatteensa, pujottelemaan helmiä lankaan jne. Nelivuotiaana lapsi selviää portaista hyvin, osaa hypätä yhdellä jalalla sekä käyttää saksia ja askarrella jo hiukan. Viisivuotiaana lapsen

motoriikka on jo kohtalaisen hyvin kehittyntä, lapsi kiipeää tikkaita, luistelee, hiihtää, piirtää kirjaimia ja kirjoittaa nimensä. Kuusivuotiaana motoriikka on jo niin kehittyntä, että useimmat urheilulajit sujuvat ongelmitta. (Kronqvist ym. 2007, 84–85.)

4.2 Psykososiaalinen kehitys

Psykososiaalinen kehitys vaikuttaa mm. lapsen vuorovaikutussuhteissa, kiintymyssuhteiden synnyssä ja tunteiden hallinnassa. Englantilainen psykiatri John Bowlby tutki kiintymyssuhteita yhdessä amerikkalaisen psykologin Mary Ainsworthin kanssa, ja esittelen tässä alkuun heidän kiintymyssuhdeteoriaansa. Sen, millaisen kiintymyssuhteen lapsi luo pienenä, uskotaan vaikuttavan kehityksen ongelmiin myöhemmässä iässä. (Kronqvist ym. 2007, 97–101.)

Turvallisesti kiintynyt lapsi luottaa siihen, että hänestä pidetään huolta ja vanhemmat ovat tavoitettavissa, vaikeivät olisikaan aivan näköetäisyydellä. Tutkimusten mukaan kaksi kolmasosaa lapsista on turvallisesti kiintyneitä. Turvattomasti kiintynyt lapsi ei ole varma hoitajan saatavuudesta eikä hänen tarpeisiinsa ole osattu vastata oikealla tavalla. Lapsi osaa näyttää myönteisiä tunteita, muttei uskalla näyttää kielteisiä tunteita, sillä hoitaja voi suuttua tai torua. Lapsi ei hae turvaa äidistään, vaan yrittää itse säädellä tunteitaan. Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen tarpeisiin on vastattu, mutta käytös on ollut epäjohdonmukaista. Tämä johtaa siihen, että lapsi on epävarma siitä, kuinka vanhemmat käyttäytyvät, ja on koko ajan valpas ja ahdistunut. Lapsi saattaa hakea läheisyyttä kiukulla ja tarrautumisella, eikä oikein osaa säädellä tunteitaan. (Kronqvist ym. 2007, 97–101.)

Turvallisesti kiintyneet lapset ovat osoittautuneet myöhemmissä suhteissaan sosiaalisemmiksi kuin turvattomasti kiintyneet. Vaikka lapsi olisi kokenut turvattomuutta, voi hän kiintyä turvallisesti johonkin toiseen ihmiseen. Kaikki hyvät kokemukset auttavat lasta sopeutumaan, eikä vuoden vanhana koettu turvattomuuskaan vielä sinetöi koko loppuelämää, jos lapsi saa jatkossa turvallisia ihmissuhteita. (Kronqvist ym. 2007, 97–101.)

Erityisen hyödyllistä on tuntea kiintymyssuhdeteoria, kun puhutaan hylätyistä ja pahoinpidellyistä lapsista. Heidän käytöstään on tällöin helpompi ymmärtää.

Lapsen on myös opittava selviytymään monista erilaisista tilanteista yhteisön jäsenenä, sosiaalistuttava. Tällöin lapsi oppii yhteisönsä tavat ja normit. Olennaisena osana lapsen sosiaalistumisessa on samaistuminen, lähipiirin ja ympäristön mallit, kasvatus ja palaute, jota lapsi ympäristöstään saa. Lapsi voi samaistua fiktiiviseen hahmoon, siisarukseen, vanhempiin tai vaikka päiväkodin hoitajaan. Tällöin lapsi myös oppii hänelle tärkeän ihmisen käytöstapoja ja toimintaa. Kun lapselle kerrotaan, millainen käytös on sopivaa ja toivottavaa, tällaisen palautteen avulla lapsi oppii ohjaamaan omaa toimintaansa. (Kronqvist ym. 2007, 128–129.)

4.3 Persoonallisuuden kehittyminen

Amerikkalainen lastenpsykiatri Margaret Mahler loi teorian, jonka mukaan lapsen minuus kehittyy kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Lapsen minuus alkaa muotoutua 5 - 10 kuukauden iässä, jolloin lapsi alkaa eriytyä äidistään. Lapsi vie sormia ja varpaita suuhunsa ja tuntee itsensä äidistä erilliseksi olennoiksi. (Kronqvist ym. 2007, 96, 102–103.)

Harjoitteluvaiheessa, 8–15 kuukauden iässä, lapsi kokee iloa liikkumisesta ja harjoittelee taitojaan. Tähän kuuluu lelujen heittäilyä, kaappien availua ja muuta toimintaa. Lapsi kokee osaavansa. Tästä osaamisen riemusta kumpuaa myös kaikkivoipaisuuden kuvitelma. Mielikuvat eivät vielä ole pysyviä tässä ikävaiheessa, vaan lapsi käy aina välillä tarkastamassa, että äsken nähdyt asiat ovat vielä paikallaan. Lapsi haluaa tehdä asioita itse, symbioosiin ei enää ole paluuta. Lapsi haluaa turvata äitiinsä ja turvallisiin aikuisiin, mutta olla silti itsenäinen. Tämän ristiriidan tuloksena on usein ahdistusta ja uhmaa. (Kronqvist ym. 2007, 96, 102–103.)

Uudelleen lähestymisen vaiheessa, 15–24 kuukauden iässä, lapsi on tullut tietoiseksi tahdostaan ja siitä, että hän ei aina saa tahtoaan läpi. Lapsen on myös hyväksyttävä maailman kaksijakoisuus, hyvä ja paha, niin itsessään kuin kaikissa muissakin. Mukaan vanhempi voi joskus olla todella inhottava, kun pakottaa siivoamaan. Lapsi ei kykene käsittelemään ristiriitaa ja ahdistuu. Lapsi saattaa kiukutella, murjottaa tai vaikka lyödä. (Kronqvist ym. 2007, 96, 102–103.)

Kolmannen ikävuoden aikana tapahtuu yksilöitymisen vaihe. Lapsi joutuu harjoittelemaan pettymysten sietoa ja luopumaan kaikkivoipaisuudestaan. 2–4 ikävuoden aikana lapsi oppii myös erottamaan todellisuuden tarinoista. Myös lapsen viestintä alkaa

muistuttaa enemmän aikuisten viestintää, kun lapsi kertoo, mitä itse valitsee kerrotavan. (Kronqvist ym. 2007, 96, 103–104.)

4.4 Kognitiivinen kehitys

Lapsen ajattelu muuttuu ja kehittyy kasvun myötä, ja eri ikävaiheissa olevat lapset voivat ymmärtää asiat hyvin eri tavalla. 0–2-vuotiaana lapsen aistien toiminta ja motoriikka ovat suuressa roolissa. Alle vuoden ikäinen erottaa tutut ihmiset ja tajuaa esineiden pysyvyyden. Ikäkauden aikana lapset myös jäljittelevät muiden toimintaa, kuten pitävät palikkaa kännykkänä. Kauden lopulla lapsella alkaa myös olla alkeellinen ajan ja paikan taju. (Kronqvist ym. 2007, 86–88.)

2–7-vuotiaana lapsen ajattelussa muuttuu paljon. Kahden vuoden iässä lapsi tajuaa sanojen merkitykset, käyttää kieltä ja pystyy ilmaisemaan itseään. Asiat lapsi ymmärtää vielä tässä vaiheessa hyvin konkreettisesti, avarakatseinen näkee avaruuteen jne. Lapsen ajattelua leimaavat myös virheelliset rinnastukset, nukun tukka ei kasvakaan takaisin niin kuin lapsen oma, vaikka hän niin olettaa. Lapset alkavat luoda sääntöjä leikkeihinsä ja noudattaa niitä, mikä on merkki moraalisen ajattelun kehittymisestä. (Brazelton 1995, 218–221.)

Puheen kehittyminen on ajattelun ohella tärkeää kognitiivista kehittymistä. Puolivuotias lapsi alkaa jo jokellella. Vokaalit tulevat ensin, sillä lapsen on helpompi ääntää niitä kuin konsonantteja. Pikkuhiljaa myös konsonantit tuleva mukaan ja lapsi alkaa oppia puheen vastavuoroisuutta. (Kronqvist ym. 2007, 89–90.)

Alle vuoden vanhat lapset ymmärtävät puhetta enemmän kuin kykenevät tuottamaan. Toisen ikävuoden alussa ilmestyvät merkitykselliset ilmaisut, symbolit. Vanhemmat alkavat yleensä rikastaa näitä yhden sanan lauseita ja täydentävät niitä. Alussa lapsi pärjää suhteellisen pitkään muutaman sanan varastolla, kunnes noin 30 sanan kohdalla alkaa sanoja tulla hurjaa vauhtia. Kaksivuotias osaa yhdistää muutaman sanan ja tuottaa lyhyitä lauseita. (Kronqvist ym. 2007, 89–90.)

Kaksivuotias on ahkera kyselijä, ja hänen sanavarastoonsa kuuluu noin parisataa sanaa, kolmevuotiaalla taas keskimäärin tuhat sanaa. Kolmevuotiaan puhe on jo melko selvää ja hän oppii loruja ja lauluja. Toinen kyselykausi ajoittuu 3–6 ikävuoden välille, jolloin lapsi on kiinnostunut seurauksista ja syistä. (Brazelton 1995, 197–199.)

Kuusivuotias hallitsee jo kielen perusasiat ja nauttii sanaleikeistä. Ajattelun ja muistin kehitys heijastuu myös kieleen, lapsi osaa paremmin käsitellä mennyttä ja tulevaa ja juonellisia tarinoita alkaa muodostua. (Kronqvist ym. 2007, 89–90.)

4.5 Alkoholiongelma perheessä

Tutkijoiden mukaan alkoholiperheiden lasten tunnistamisen kriteerejä ei ole helppo tunnistaa. Lasten oireet saattavat kertoa muuntyyppisestä perheongelmasta tai tilanteesta. Osa alkoholiperheiden lapsista purkaa vaikeuksia aggressiivisesti, kun taas toiset vetäytyvät syrjään. Usein perheessä alkoholiongelmaan liittyy myös väkivalta. (Paavilainen & Pösö 2003, 109.)

Alkoholiongelmaperheissä vanhempien roolit ovat usein epäselviä. Lapset voivat joutua ottamaan vastuun vanhempien tehtävistä ja joutua huolehtimaan vanhemmistaan. Usein alkoholin käyttö on koko perheen yhteinen salaisuus. Lapsia on saatettu kieltää puhumasta alkoholin käytöstä ja siitä aiheutuvista seurauksista. Tällaisissa perheissä usein valehdellaan sellaisistakin asioista, joista voisi puhua totta. Todellisuus kielletään tai kerrotaan aivan toisenlaiseksi kuin lapsi sen kokee. (Taitto 2002, 18–19.)

Lapsen tulisi pystyä luottamaan siihen, että vanhemmat pitävät hänestä huolta ja huolehtivat hänen turvallisuudestaan. Useimmiten liialliseen alkoholin käyttöön liittyy lasten kokemia henkistä ja fyysistä turvattomuutta. Esimerkiksi alkoholiongelmainen vanhempi voi olla väkivaltainen puolisoa tai lasta kohtaan tai vanhemmat voivat jättää lapsen yksin pitkiksi ajoiksi. Alkoholiongelmaperheessä kasvava lapsi voi joutua tuntemaan nöyryytystä, huonommuutta tai alemmuuden tunteita. Hän voi olla myös epäluuloinen kaikkia vieraita aikuisia kohtaan, mutta toisaalta lapsi voi olla myös poikkeuksellisen luottavainen vieraisiin aikuisiin. (Taitto 2002, 18–19.)

Päiväkodissa työskentelevät ammattilaiset ovat avainasemassa vanhemman juomisen vuoksi kärsivän lapsen tunnistamisen ja avuntarpeen kannalta. Päiväkodin työntekijät voivat havaita erilaisia merkkejä, jotka auttavat tunnistamaan perheessä olevan alkoholiongelman. Alkoholiongelmaisessa perheessä lapsi saattaa myöhästellä tai olla poissa päiväkodista milloin mistäkin syystä. Myöhästelyä saattaa aiheuttaa väsymys, joka on voinut olla seurausta lapsen toistuvasta valvomisesta vanhempiensa yöllisten juopottelujen vuoksi. (Itäpuisto 2008, 83–84.)

4.6 Vanhemman mielenterveysongelmat

Nykyisin on olemassa yli 200 luokiteltua psyykkistä sairautta. Yleisimpiä ovat masennus, kaksisuuntainen mielialahäiriö, skitsofrenia, muut psykoosit ja ahdistushäiriöt. Nämä sairaudet näkyvät muun muassa vanhempien alakuloisuutena, harhaluuloina ja toimintakykyä rajoittavana voimakkaana ahdistuksena. Useimmiten oireet liittyvät mielialan muutoksiin, persoonallisuuteen, käyttäytymiseen sekä sosiaaliseen vetäytymiseen. (Söderholm ym. 2004, 177.)

Psyykkisesti sairaan vanhemman lapsi kasvaa psykososiaalisesti kuormittavassa ilmapiiirissä. Vanhemman sairaus saattaa vaikuttaa lapsen fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen kehitykseen. (Söderblom 2005, 12 – 13.) Vanhemman mielenterveysongelmiin lapset reagoivat omalla tavallaan, toiset käyttäytymisellään ja toiset tunneelämällään. Lapsilla saattaa olla ahdistuneisuutta, pelkoja, masennusta sekä keskittymisvaikeuksia ja ongelmia käytöksessä. (Inkinen 2001, 26.)

Pohtiessa lapsen kokonaistilannetta on tärkeää kiinnittää huomiota lapsen ikään ja vanhemman psyykkisen sairauden laatuun. Esimerkiksi masentunut vanhempi ei jaksakaan olla tarpeeksi pienen lapsen kanssa, sillä vanhempi ei näe lapsen tarpeita ja tunteita. Tällöin lapsen kiintymyssuhde ei voi kehittyä riittävästi ja lapsi kokee turvattomuutta. Vanhempi lapsi voi jäädä ilman virikkeitä, jos vanhempi on niin masentunut, ettei hän jaksakaan keskittyä lapsen asioihin, huolehtia lapsesta tai kuunnella lapsen tarpeita ja toiveita. Tällöin lapsi voi kokea, ettei hän ole riittävän arvokas vanhemmalleen. Usein lapset miettivät paljon vanhempansa psyykkistä sairautta. Tämä aiheuttaa lapselle muun muassa ahdistusta, syyllisyyden tunnetta, pelokkuutta, turvattomuutta sekä erillaisuuden tunnetta. (Söderholm ym. 2004, 177 – 178.)

4.7 Lapsen laiminlyönti ja kaltoinkohtelu

Lapsen laiminlyönnistä on silloin kysymys, kun syystä riippumatta lapsen perustarpeita ei huolehdita. Lapsen laiminlyöntiä tulee tarkastella lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen sekä perheen ja ulkoisen maailman välisen vuorovaikutuksen kautta. Laiminlyönti on heterogeeninen ilmiö, jonka tyyppi, vakavuus ja kesto vaihtelevat, ja joka vaatii aina moniammatillista yhteistyötä. Pitkäaikainen lapsen laiminlyönti aiheuttaa vakavia seurauksia ja ne ulottuvat aina lapsen kykyyn toimia itse aikuisena

riittävän hyvänä lapsen perustarpeita turvaavana vanhempana. (Söderholm ym. 2004, 58-59.)

Lapsen fyysisessä laiminlyönnissä lapsen hoito ja huolenpito voivat olla puutteellisia jo syntymästä lähtien. Lapsi elää ympäristössä, jossa aikuiset eivät huomaa, ymmärrä tai puolusta lapsen perustarpeita. Esimerkiksi lapsi ei saa kasvunsa edellyttämää riittävää tai oikeaa ravitsemusta tai lapsi elää epähygieenisessä ja kylmissä olosuhteissa. Puutteellisen valvonnan takia lapsi altistetaan vältettävissä oleville vaaroille kuten puutoamisille. Laiminlyövä vanhempi jättää lapsen ilman tukea, neuvontaa ja ohjausta oloihin, jossa lapsi ei voi selviytyä oman tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa avulla. (Söderholm ym. 2004, 61.)

Salakavalin laiminlyönti muodoista on lapsen emotionaalinen laiminlyönti. Yleensä tässä ei näy ulkoisia merkkejä, joskin ääritapauksissa saattavat pienet lapset ajautua tilaan, jossa todetaan selviä somaattisia merkkejä painon ja pituuden poikkeavana kehityksenä. Emotionaalisessa puutteessa elävällä lapsella on hyvin niukasti tai ei ollenkaan kokemuksia rakastetuksi tulemisesta, hyväksynnästä ja arvostuksesta. Tällainen tilanne on voinut jatkua koko lapsuusajan aikuisikään asti, ilman että kukaan perheen ulkopuolinen olisi merkitsevästi auttanut lasta. Emotionaalisen laiminlyönnin mahdollisuutta tulee pohtia vakavasti silloin, jos muut syyt poikkeavaan kasvuun on suljettu pois ja lapsen ja vanhemman välillä epäillään tai todetaan poikkeava vuorovaikutus. Esimerkiksi vanhemmat eivät ole emotionaalisesti läsnä, vanhempien käsitys lapsesta on negatiivinen, vanhempien vuorovaikutus lapsen kanssa on epäjohtomukaista ja lapsen ikään nähden epäasianmukaista tai vanhemmat ovat kyvyttömiä turvaamaan lapsen sosiaalisia tarpeita ja sopeutumista. Jatkuvasta emotionaalisesta laiminlyönnistä seuraa lapsen kaikkien toiminta-alueiden häiriintyminen. (Söderholm ym. 2004, 61-62.)

Lapsen lääketieteellisen hoidon laiminlyönti on monitahoista ja moniselitteistä. Tässä lapsen vanhemmat suhtautuvat välinpitämättömästi tai kielteisesti lapselle määrättyyn lääkitykseen tai muuhun hoitoon, kuten kuntoutukseen, terapiaan tai suunniteltuihin tutkimuksiin ja toimenpiteisiin. Lääketieteellisen hoidon laiminlyönti voi olla jatkuvaa ja se saattaa aiheuttaa lapselle terveyshaittaa. Tällaisissa tapauksissa lasta on usein laiminlyöty muullakin tavalla, joka on selvinnyt lääketieteellisen laiminlyönnin epäilyn seurauksena. Lapselle, jonka epäillään tai on todettu joutuneen laiminlyönnin koh-

teeksi, on järjestettävä lääketieteellistä seuranta lastensuojelun seurannan lisäksi. (Söderholm ym. 2004, 62 - 63.)

Lapsen kaltoinkohtelun määrittely on hankalaa. Määritelmään sisältyy, että se on lapselle vahingollista, esimerkiksi väkivaltaa. Emotionaalista kaltoinkohtelua on muun muassa hyljeksiminen ja halventaminen, esimerkiksi lasta ei auteta ja lasta nimitellään loukkaavasti ja nöyrytetään muiden nähden. Emotionaalista kaltoinkohtelua on myös uhkailu ja pelottelu, esimerkiksi vanhempi uhkailee itsensä tai jonkun hänelle tärkeän ihmisen vahingoittamista sekä lapsen käyttäminen aikuisen tarpeisiin siten, että vanhemmat kohtelevat lasta aikuisena tai vanhemman asemassa olevana. (Söderholm ym. 2004, 78 - 79.)

4.8 Perheväkivalta

Perheväkivalta on melko vaiettu asia, ja perheväkivallan havaitseminen vaatiikin ammatillista kokemusta ja tietoa. Päiväkodintyöntekijöillä on harvoin mahdollisuutta konsultoida säännöllisesti muita asiantuntijoita arvioidessaan mahdollista perheväkivaltaa. Päiväkodissa saa keskusteluapua ja -tukea usein vasta silloin, kun työntekijöiden havainnot perheväkivallasta ovat jo vakavia. (Paavilainen & Pösö 2003, 104.) Perheväkivallan taustekijöinä ovat hyvin usein lapsen vanhemman mielenterveyden ongelmat ja/tai päihdeongelmat (Iivonen).

Päiväkodissa olevat lapset ovat tiiviisti sidoksissa perheisiinsä, jolloin myös perheessä tapahtuneet muutokset ovat merkityksellisiä päiväkotityön kannalta. Pääsääntöisesti hyvässä ja toimivassa yhteistyötilanteessa vanhemmat kertovat kotona sattuneista ikävistä tilanteista tai lasta ahdistavista asioista, joka edesauttaa päiväkodin työntekijöitä ymmärtämään lasta. Lapsen kotona tapahtuneet väkivaltatilanteet taas jäävät useimmiten perheen sisäisiksi salaisuuksiksi. Lasten mielialojen sekä erilaisten ilmaisujen huomioiminen päiväkodissa on hyvin tärkeää. Lapset elävät toiminnoissaan oman perheensä tilanteita ja tapahtumia. Lapsen kotonaan kokema aggressiivisuus, väkivalta tai välinpitämättömyys näkyvät eri tavoin päiväkodin arkitilanteissa. Lapsen aggressiivinen tai sulkeutunut käyttäytyminen saattaa herättää päiväkodin työntekijöissä ainoastaan arvailuja, mutta käyttäytymisen taustalla oleva syy tulee harvoin julki. Usein välinpitämättömyys, laiminlyönti tai mahdollinen perheessä tapahtuva väkivallan salailu näkyvät vanhempien käyttäytymisessä. Esimerkiksi vanhemmat saattavat vältellä päiväkodintyöntekijöitä lapsen tuonti ja haku tilanteissa, toisaalta taas vanhemmat

saattavat olla aggressiivisia päiväkodin työntekijöille. (Paavilainen & Pösö 2003, 107-108.)

Perheiden jännittynyt tilanne ilmenee usein lasten puheissa, leikeissä sekä yleensä lasten tavoissa reagoida päiväkodissa lasta hoitavaan aikuiseen. Fyysinen väkivalta on voinut olla perheen aikuisten välistä, mutta lapsi on saattanut olla havainnoimassa ja kokemassa sitä. Lapsen kohdistunut fyysinen väkivalta näkyy usein siten, että lapsella on havaittu irronneita hiuksia, erilaisia mustelmia tai että lapsen käytös on erilainen kuin tavallisesti. (Paavilainen & Pösö 2003, 110.)

Monikulttuurisuus tuo haasteita nykypäivän päiväkotityöhön, sillä fyysinen kurinpito saattaa kuulua eri kulttuurin kurinpitoon sekä niiden mukaisiin vanhempien kasvatusten menetelmiin. Tämä saattaa herättää päiväkodin työntekijälle kysymyksen siitä, miten hänen tulee toimia ja mitkä ovat hänen mahdollisuudet puuttua tähän asiaan. Lapsi on vanhempiansa kanssa, mutta suomalaisen lainsäädännön mukaan fyysistä väkivaltaa ei saa hyväksyä. (Paavilainen & Pösö 2003, 110–111.)

4.9 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan lapsen altistamista ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, johon lapsi ei missään olosuhteissa voi antaa suostumusta. Lapsuudessa tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö traumatisoi ihmistä usealla tavalla. Lapsen hyväksikäyttö on mahdollista aina niin kauan, kun lapsen lähipiiri ei kykene ymmärtämään, tai ei uskalla puuttua tähän. Eri alojen ammattilaisilla, tulee olla seksuaalisesta hyväksikäytöstä riittävästi tietoa ja selkeät toimintaohjeet. (Laiho 2007, 11–12.)

Seksuaalinen hyväksikäyttö on trauma, joka vaikuttaa lapseen välittömästi. Hyväksikäytön aiheuttamat vakavat vaikutukset estävät monin tavoin lapsen normaalia psyykkistä, emotionaalista ja seksuaalista kehitystä. Lapset reagoivat hyväksikäyttöön samalla tavalla kuin muihinkin elämänvaikeuksiin. Tämä voi näkyä aggressiivisuutena, itkuherkkyytenä, itsetuhoisuutena, riehumisena, ylikiihottuneisuutena, karkailuna, erilaisina psykosomaattisina oireina, syömis- ja nukkumishäiriöinä, masennuksena ja toivottomuutena. seksuaalisesti hyväksikäytetyillä lapsilla saattaa olla myös voimakasta ahdistuneisuutta, taantumista sekä takertumista. Selkeä hyväksikäytetyn lapsen oire on lasten ilmaisema ikätasoon kuulumaton seksuaalinen käyttäytyminen, ylivirit-

tyneisyys sekä puheet. Hyväksikäytetty lapsi saattaa leikkiessään toistella kokemuksiin tai pyrkiä saamaan muita lapsia mukaan leikkiin, jossa esimerkiksi jäljitellään yhdyntää tai kosketellaan sukupuolielimiä. Joskus hyväksikäytetty lapsi voi esimerkiksi lähestyä aikuista yrittämällä hyväillä tämän rintoja, suudella häntä seksuaalisella tavalla tai käyttäytyä aikuista kohtaan viettelevästi. (Laiho 2007, 20–21.)

Alle kouluikäisen lapsen kehitykseen liittyvät riskit ja traumaattiset tapahtumat ovat helpommin tunnistettavissa kuin esimerkiksi 12-vuotiaan lapsen. Pieni lapsi ei kykene peittelemään asioita, joita hänelle on tapahtunut ja hän reagoi traumaattisiin tilanteisiin tavalla tai toisella näkyvästi. Päiväkodissa ensisijainen pohdinnan aihe ei ole se mikä on aiheuttanut lapsen ahdistuksen, vihamielisyyden tai seksuaalisten leikkien toistamisen. Päiväkodissa tulee pohtia, miten tällaisten havaintojen kanssa edetään ja kuinka toimia vanhempien ja muiden ammattilaisten kanssa. (Laiho 2007, 108–109.)

5 LASTENSUOJELUN JA PÄIVÄHOIDON YHTEISTYÖ

Varhaiskasvatuksen linjausten mukaan verkostoyhteistyötä tehdään laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat muun muassa opetus-, sosiaali- ja terveystoimi, joiden kanssa tulee olla sovitut yhteistyökäytännöt ja periaatteet. Verkostotyöskentely, tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaan. Verkostoyhteistyön yksi keskeisin tavoite on mahdollisimman varhainen puuttuminen riskitilanteisiin. Sosiaalitoimen palvelujen, kuten lastensuojelun ja perhetyön pitää sopia lapsen etua palvelevista yhteistyökäytännöistä ja periaatteista neuvoteltaessa yksittäisen lapsen asioista ja viranomaispuuttumista edellyttäviä tilanteita varten. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 37.)

Päiväkoti on moniammatillinen työyhteisö, jossa työskentelee eri koulutustaustaisia ammattilaisia. Paitsi päiväkodin sisällä moniammatillisuus ilmenee myös yhteistyönä muiden lasten ja perheiden kanssa työskentelevien yksiköiden kanssa. Kun perheiden ongelmat muuttuvat entistä monimutkaisemmiksi, on eri yksiköiden lisättävä yhteistyötä, jotta tukiverkostot saataisiin riittäviksi. Tällöin voidaan puhua myös verkostojen ja organisaatioiden yhteisestä ongelmanratkaisusta. (Koski 2009, 8.)

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma painottaa verkostotyön merkitystä. Yhtenä keskeisenä tavoitteena tällä yhteistyöllä on pyrkiä puuttumaan mahdollisimman

varhain erilaisiin lapsia ja perheitä koskettaviin riskitilanteisiin. Erityisinä yhteistyökumppaneina mainitaan lastensuojelu ja neuvola. Kaikilla näillä toimijoilla tulee olla keskenään selkeät ja yhdessä sovitut yhteistyökäytännöt, jotka palvelevat lapsen etua parhaalla mahdollisella tavalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 10.)

Päiväkodin ja lastensuojelun välinen hyvä yhteistyö auttaa päiväkodin henkilökuntaa ihan heidän päivittäisessä arjessaankin. Kun päiväkodin ulkopuoliset yhteistyökuviot ovat kaikille osapuolille selvät ja hyvin organisoidut, jää henkilökunnalle enemmän aikaa ja energiaa keskittyä lapsiin ja päiväkodin sisällä toimimiseen. Lisäksi tällöin henkilökunnalla on hyvät valmiudet toimia lastensuojelutarpeen ilmetessä. Lapsen edun toteutumiseksi ja perheiden tukemiseksi on siis ensiarvoisen tärkeää, että lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyö on saumatonta. (Koski 2009, 10.)

Päiväkodin henkilöstön haasteena on tukea lasta kasvatuksellisesti silloin, kun perheen tilanne vaatii lastensuojelun tukitoimia. Saattaa olla, että päiväkodin henkilöstö on se taho, joka on käynnistänyt keskustelun lastensuojelun tarpeesta. Henkilöstön arvioi-
dessa lapsen olevan lastensuojelun tarpeessa, se on lastensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisia. Tällöin päiväkodista on otettava yhteys lastensuojeluun, jolla on vastuu arvioida tilanne. Päiväkodin henkilöstön ei tarvitse osata arvioida, syntyykö huolen ilmoituksesta lastensuojelun tarve vai ei. Tärkeintä on, että huoli on saatettu lastensuojelun arvioitavaksi. Päiväkodin ja lastensuojelun henkilöstöllä tulisi olla yhteisten toimintatapojen ja menettelyjen tuntemusta. Hyvään yhteistyöhön kuuluvat myös ylläpidetyt yhteistyörakenteet. (Heinämäki 2005, 82.)

Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyötä on selvitetty monissa tutkimuksissa ja kaikissa ovat samat teemat nousseet esille. Niissä heijastuu vahva tarve päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyön kehittämiseksi. Yhteistyötä lastensuojelun kanssa on päivähoidon puolelta kuvattu riittämättömäksi ja sattumanvaraiseksi. Lisäksi päivähoidon työntekijöillä saattaa usein olla riittämättömät tiedot ja taidot lastensuojeluasioihin liittyen. Tällöin yhteistyö jää keskeneräiseksi, eikä asiaa saada vietyä päivähoidon puolelta loppuun asti. (Koski 2009, 17.)

Päivähoidon työntekijät kaipaisivat myös lisää koulutusta lastensuojeluasioihin liittyen. Myös lastensuojelun yhteydenpito päiväkoteihin todettiin tutkimuksissa satunnaisesti ja lastensuojelun työntekijät myöntävät itsekkin olevansa kuormitettuja ja vaikeasti tavoitettavissa. (Koski 2009, 18.)

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyössämme on haluttu selvittää varhaiskasvatuksen näkökulmaa lastensuojeluilmoituksiin. Tutkimuksessa kartoitimme myös varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä. Tutkimusongelmamme olivat mikä estää tai edistää lastensuojeluilmoituksen tekemistä varhaiskasvatuksessa ja kuinka yhteistyötä voidaan kehittää ja mitä varhaiskasvatus odottaa yhteistyöltä? Suunnittelimme aineistokeruumenetelmäksemme kyselylomakkeen, jotka lähetettiin Etelä- ja Pohjois-Kymenlaakson päiväkotien lastentarhanopettajille. Kyselylomakkeessa käytimme monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä.

Laadimme lastentarhanopettajille puolistrukturoidun kyselylomakkeen, joka sisälsi monivalintaisia ja avoimia kysymyksiä. Kyselylomakkeen kysymykset jaoin teemoittain. Aiheet käsittelivät lastensuojeluilmoituksia päiväkodissa, päiväkodin huolta lapsesta, kasvatuskumppanuutta sekä päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä.

Suunnittelimme kyselylomakkeeseen monivalintakysymyksiä, joihin laadimme valmiiksi numeroidut vastausvaihtoehdot. Avoimet kysymykset antavat Hirsjärven ym. (2008, 194) mukaan vastaajalle mahdollisuuden kertoa, mitä hänellä on todella mielessään, kun taas monivalintatyypiset kysymykset kahlitsevat vastaajan valmiiksi rakennettuihin vastausvaihtoehtoihin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 193 – 196.)

Kyselylomakkeemme monivalintatehtävä oli lyhyt ja selkeä, mikä sallii vastaajien vastaamisen samaan kysymykseen niin, että vastauksia on mielekästä vertailla ja analysoida. Avoimet kysymykset antavat mahdollisuuden vastaajille itseilmaisuuksiin omin sanoin. Tämä osoittaa myös vastaajien tietämyksen aiheesta ja auttaa monivalintatehtäviin annettujen poikkeavien vastausten tulkinnaissa. (Hirsjärvi ym. 2008, 196.)

Tutkimusaineistomme on kerätty kysymyslomakkeen avulla. Menetelmällä kerätään aineistoa standardoidusti, jossa kohdehenkilöt, eli tutkimuksessamme lastentarhanopettajat, muodostavat otoksen tai näytteen perusjoukosta. Tutkimuksessamme lastentarhanopettajat ovat tiedon antajia. (Hirsjärvi ym. 2008, 188 – 189.)

Kyselylomakkeen etuna on, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, sillä tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja kysyä voidaan useita asioita. Kyselylomake on tehokas, koska se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Näin kerätyn tie-

don käsittelyyn on kehitetty tilastolliset analyysitavat ja raportointimuodot, minkä vuoksi tutkijan ei tarvitse itse kehitellä uusia aineistojen analyysitapoja. Toisaalta kyselyyn liittyy heikkouksia, koska sitä saatetaan pitää pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. (Hirsjärvi ym. 2008, 190.)

Laadullisella tutkimuksella tähdätään teorianmuodostukseen, jonka pyrkimyksenä on saada yksittäisistä tutkimustuloksista sellainen käsitys, joka mahdollistaa kulloisessakin tutkimuksessa esiintyneiden ilmiöiden tunnistamisen, selittämisen, ymmärtämisen sekä toisinaan myös ennakoimisen. Yleistyksen, joihin teorianmuodostuksessa pyritään, on saatava sellaiseen muotoon, että ne johdattavat huomion jokaisen kohteen ainetlaatuuteen sekä käsitteelliseen yleisyyteen. Laadullisessa tutkimuksessa teoria voi olla muodoltaan teesi, maksiimi tai ohje, tai teoria voi olla yhteinen kuvaus niistä laaduista, joita tutkimuskohteena tematisoidaan. (Varto 1996, 101–102.)

6.1 Kysymyslomake

Tutkimuksen menetelmäksi valitsimme kyselylomakkeen. Kyselylomakkeet toimitettiin Etelä- ja Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatuspäällikköjen kautta lastentarhanopettajille alueiden päiväkoteihin. Kyselylomakkeeseen päädyttiin, koska tutkimusalue on laaja ja lastentarhanopettajia on alueella runsaasti. Esimerkiksi haastatteluja olisi ollut mahdotonta toteuttaa tällä aikataululla näin laajalle vastaajajoukolle. Pelkkää pientä joukkoa emme halunneet haastatella, vaan halusimme saada mahdollisimman laajan vastaajajoukon.

Kyselylomakkeella, jota tässä tutkimuksessa on käytetty, pystytään tutkimaan erilaisia ilmiöitä ja hakemaan vastauksia erilaisiin ongelmiin. Kyselylomake on käytännössä kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä. Lomakekyselyn tavoitteena on saada vastaus jokaiseen kysymykseen, eikä siinä voida kysyä mitä tahansa, mitä olisi mukavaa tai hyödyllistä tietää, vaan siinä kysytään tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä kysymyksiä. Jokaiselle kysymykselle tulee löytyä perustelu tutkimuksen viitekehystä, tutkittavasta ilmiöstä tiedetystä tiedosta. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 74–75.)

6.2 Kyselyn edut ja haitat

Kyselytutkimuksessa on myös omat heikkoutensa. Yleisesti aineistoa pidetään pinnallisempänä kuin esimerkiksi haastattelua ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Haittoina pidetään myös mm. seuraavia asioita:

Kyselytutkimuksessa ei ole mahdollista varmistua siitä, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen, ovatko he vastanneet rehellisesti ja täyttäneet kyselyn huolella vai ovatko he vain ohimennen jotain vastanneet. Ei ole myöskään selvää, miten onnistuneita vastausvaihtoehdot ovat olleet, ovatko vaihtoehdot olleet ymmärrettäviä ja ovatko vastaajat löytäneet omaa tilannettaan parhaiten vastaavan vaihtoehdon. Ei tiedetä, miten hyvin vastaajat ovat selvillä tai ovat perehtyneet alueeseen, josta kysymykset on esitetty. Vastaamattomuus nousee joissain tapauksissa suureksi, ja se heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tämä voi johtua vastaajien laiskuudesta, kyselyn vaikeudesta tai jostain muusta seikasta. On hyvä varmistua, että kysely on mahdollisimman selkeä ja ymmärrettävä eikä liian aikaa vievä, hyvän kyselylomakkeen laatiminen viekin usein tutkijalta paljon aikaa ja vaatii suurta pohtimista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 190.)

7 TUTKIMUSPROSESSI

Projekti lähti käyntiin syksyllä 2008, kun kiinnostuimme kyseessä olevasta aiheesta. Aloimme hahmotella projektia ja työnjakoa. Lopulta päädyimme ratkaisuun, jossa me otimme hoitaaksemme päivähoidosta tulevat lastensuojeluilmoitukset päiväkotien kannalta, alueena Kymenlaakso. Suvi tutki Pohjois-Kymenlaakson aluetta ja Jonna Etelä-Kymenlaaksoa.

Joulukuussa 2008 aiheemme vahvistettiin ja sopimukset hankkeistajan, Socomin, kanssa tehtiin. Tällöin aloimme myös pohtia kyselylomakkeita ja teoriapohjaa työllemme. Kevään 2009 aikana tapasimme vielä opettajia ja jatkoimme asian pohdintaprosessia.

Kesällä 2009 pääsimme sitten viimein kirjoittamaan. Aloimme työstää tarvittavaa teoriaa ja kyselylomaketta lähetettäväksi päiväkoteihin. Olimme jo alustavasti miettineet, että kyselyt olisi hyvä saada lähtemään kesälomien jälkeen, mutta kuitenkin hyvissä

ajoin ennen joulua. Elokuussa 2009 pidimme aloitusseminaarit ja projekti pyörähti sen myötä toden teolla käyntiin.

Syys-lokakuussa 2009 saimme kyselylomakkeen valmiiksi ja pääsimme lähettämään niitä päiväkoteihin. Kohteeksi oli valikoitunut päiväkotien lastentarhanopettajat, sillä koko henkilöstöä meillä ei ollut mahdollisuutta ottaa mukaan alueen laajuuden vuoksi. Kyselyiden toimittamisessa päiväkoteihin saimme apua kuntien päivähoitopuolen johtajilta, joten meidän ei tarvinnut erikseen käydä jokaisessa päiväkodissa.

Pohjois-Kymenlaaksossa, uuden Kouvolan alueella postitettiin 100 kyselylomaketta alueen lastentarhanopettajille, jotka toimivat Kouvolan päiväkodeissa. Heistä kyselyyn osallistui 49. Etelä-Kymenlaaksossa postitettiin 180 kyselylomaketta päiväkotien lastentarhanopettajille. Kyselyyn vastasi 63. Keräsimme vastauksia syyskuusta marraskuulle 2009.

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuspäällikkö osallistui aineiston keruuseen siten, että hän lähetti Suvin toimittamat kyselylomakkeet ja kirjekuoret lastentarhanopettajille kaupungin sisäisen postin kautta. Lastentarhanopettajat lähettivät nimettömänä täytetyt kyselylomakkeet kaupungin sisäisen postin kautta takaisin varhaiskasvatuspäällikkö Helena Kuusistolle. Suvi oli sopinut Kuusiston kanssa päivämäärän, jolloin hän haki kyselylomakkeet.

Etelä-Kymenlaaksossa jokaisen kunnan varhaiskasvatuspäällikkö toimitti sisäisen postin kautta kyselyt lastentarhanopettajille. Myös Etelä-Kymenlaaksossa lastentarhanopettajat lähettivät nimettömänä täytetyt kyselylomakkeet kaupungin sisäisen postin kautta takaisin varhaiskasvatuspäälliköille. Jonna haki sovittuna päivä lomakkeet alueiden varhaiskasvatuspäälliköiltä.

Aineistossamme on määrällisiä, strukturoituja, sekä laadullisia, avoimia, kysymyksiä. Vastaukset saatuamme numeroimme kaikki lomakkeet ja syötimme aineiston tilastolliseen tietojenkäsittelyohjelmaan SPSS for Windowsin versioon 17.0. Kyselylomakkeessamme oli 7 strukturoitua vastausvaihtoehtoa ja 12 avointa kysymystä. Strukturoiduissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi ja vastaajan tuli valita sopiva vaihtoehto. Kysymysten vastaukset oli helppo tallentaa numeeriseen muotoon. Avoimia kysymyksiä käytimme täydentämään strukturoitujen kysymysten vastauksia.

8 ETELÄ-KYMENLAAKSON TULOKSET

Tutkimuksessa kävi ilmi, että vain 27 % vastaajista oli ollut yhteydessä lastensuojeluun viimeisen vuoden aikana. Ei ainoastaan lastensuojeluilmoitusta tehdessä, vaan yleensäkin yhteydessä konsultaatio tai muu asia mielessä. Kuitenkin moni vastaaja sanoi yhteistyön lastensuojelun ja päiväkodin välillä olevan huonoa ja tiedonkulussa olevan paljon ongelmia.

Vastauksista kuului myös se, kuinka päiväkodilla on edelleen korkea kynnys olla yhteydessä lastensuojeluun, vaikka vain konsultaation merkeissä. Lastensuojelusta olisi hyvä tehdä toimintaansa tutuksi päiväkodille ja kertoa siitä, että lastensuojelu tekee muutakin kuin sijoituksia ja huostaanottoja. Nykyisin kun ennaltaehkäisy on suuri osa lastensuojelutyötä:

”Sosiaalityöntekijät voisivat kouluttaa ja neuvoa päiväkodin henkilökuntaa, jotta kynnys soittaa madaltuisi. Tietoa miten toimia eri tilanteissa.”

”Lyhyt esittely toiminnasta päiväkoteihin tiedoksi!”

Monessa vastauksessa ehdotettiin parannuskeinona yhteisiä palavereja päiväkotien ja lastensuojelun kesken esim. kuukausittain. Tällöin henkilöstöt voisivat vaihtaa kuulumisia ja tietoa. Palaveri myös madaltaisi tuntuvasti henkilökunnan kynnystä olla yhteydessä puolin ja toisin, kun työntekijät ovat tuttuja entuudestaan ja tietävät, että apua saa, kun sitä tarvitsee:

”Ehkä yhteisiä palavereita voisi järjestää.”

”Yhteisiä tapaamisia, edes kerran vuodessa.”

Toisena ehdotuksena monella oli koulutus, mikä viestii sitä, että päiväkodeissa ei tiedetä, mitä kaikkea työ lastensuojelussa sisältää. Ehkä juuri tiedon puutteen vuoksi lastensuojelu on monelle päiväkodissa työskentelevälle edelleenkin jonkinlainen mörkö. Antamalla tietoa siitä, mitä kaikkea lastensuojelun työ pitää sisällään, voisi päivähoito saada paljon uusia keinoja perheiden tukemiseen.

”Yhteisiä koulutuksia, joissa toisen osapuolen toimintatavat tutuiksi.”

Toisaalta vastauksista näki myös sen, että yhteydenpito ei toimi täydellisesti lastensuojelunkaan puolelta. Hieman yli 76 % vastaajista toivoi, että lastensuojelu olisi yhteydessä heihin vielä lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeenkin ja välittäisi tietoa siitä, miten lapsella menee. Saadun tiedon kautta henkilöstö pystyisi tukemaan lasta entistä paremmin myös päiväkodin arjessa ja ottamaan lapsen erityiset tarpeet huomioon, mikäli sellaisia olisi. Toisaalta tietämällä, miten lapsi ja perhe voivat, myös yhteistyö vanhempien kanssa helpottuisi ja heitä olisi huomattavasti parempi auttaa ja tukea.

”Osaltaan meidän työtä helpottaisi myös se, kun lastensuojelusta tulisi tietoa meille päin. Silloin voisi olla helpompi ymmärtää lasta ja hänen käyttäytymistään.”

”Tietysti olisi mukava kuulla, mitä lapsille kuuluu – on lapsillekin raju tilanne vaikka voi myös olla valtava helpotus. Lapset reagoivat aina isoihin muutoksiin yllättävillä tavoilla.”

Lisäksi noin 11 %:lle vastaajista oli epäselvää, mikä on heidän paikkansa lastensuojeluprosessissa. Tähän kysymykseen kaivattiin apua ja tietoa lastensuojelulta. Toisaalta myös tämä on asia, jonka riittävän hyvä yhteistyö ja tiedonkulku korjaisivat.

Vastaajista suurimman osan mukaan (82,5 %) huolta yritetään ratkoa ensin vanhempien kanssa ennen lastensuojeluun turvautumista. Lisäksi suurimmassa osassa tapauksista, jolloin lastensuojeluilmoitukseen on muista yrityksistä huolimatta päädytty, ilmoitus on tehty kolmen kuukauden sisällä huolen heräämisestä. 55,6 % vastaajista kuitenkin totesi, että lopulta lastensuojeluilmoituksen tekoon ei ole ollut tarvetta, ja huoli on saatu ratkaistua muilla keinoin.

”Aina ensin puhutaan vanhempien kanssa huolen aiheista, jos lapsen tilanteessa ei tapahdu korjausta tai tilanne huononee, niin tehdään ilmoitus. Aina kuitenkin yritetään ratkoa tilanne ”pehmeämmillä” keinoilla.”

”Pyritään vaikuttamaan ensin keskustelemalla, mutta jos muutosta ei tapahdu, jatketaan eteenpäin.”

On hyvä huomata, että huolta yritetään ensi ratkaista muilla keinoin, mutta jos yhteistyö ei onnistu, niin toisinaan lastensuojeluilmoitus on ainoa vaihtoehto. Jos ilmoitukseen päädytään, on hyvä, että se tehdään mahdollisimman nopeasti, jolloin ongelmat eivät ole päässeet vielä korvaamattoman pahoiksi. Silloin ne on aina helpompi ratkaista.

Noin 40 % vastaajista kertoi, että heillä päiväkodin johtaja on lastensuojeluilmoituksen tekijä riippumatta siitä, kuka huolen on havainnut. Kuitenkin 44 % vastasi, että heillä ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa päivähoiton ammattilainen, joka on yleensä siis varmaan sama henkilö, joka huolen on havainnut ja tilannetta jo yrittänyt vanhempien kanssa ratkoa. Tästä syystä olisikin tärkeää, että kaikki päiväkodin työntekijät olisivat tietoisia ilmoitusvelvollisuudestaan ja siitä, kuinka ilmoitus tehdään ja mitä sen jälkeen tapahtuu. Kuitenkin kaikki vastanneet kertoivat voivansa avoimesti keskustella huolestaan työtovereiden kanssa ja voivansa vaikuttaa lastensuojeluilmoituksen tekoon päiväkodissa.

”Työntekijöiden huolen ja huomioiden perusteella yhdessä päiväkodin johtajan kanssa.”

9 POHJOIS-KYMENLAAKSON, UUSI KOUVOLA, TULOKSET

Tutkimuksessa noin 45 % vastasi, että päiväkodissa lastensuojeluilmoitus tehdään päiväkodin johtajan päätöksellä. Noin 51 % vastasi, että lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa päiväkodissa työskentelevä päivähoiton ammattilainen. Vastauksista selvisi, että useissa päiväkodeissa keskustellaan tilanteesta yhdessä ryhmän työntekijöiden ja päiväkodinjohtajan kanssa, joka viimekädessä päättää lastensuojeluilmoituksen teosta. Kuitenkin valtaosassa vastauksia ilmeni se, että päiväkodinjohtajaa konsultoidaan aina lastensuojeluilmoituksen teosta, vaikka joku toinen työntekijä tekisikin lastensuojeluilmoituksen. Joistakin vastauksista näkyi epävarmuus, sillä vastaajilla ei ollut varmuutta, kuka lastensuojeluilmoituksen teosta päättää. Vastauksista ilmeni myös, että kaikki voivat keskustella avoimesti työtovereiden kanssa ja vaikuttaa lastensuojeluilmoituksen tekoon:

”Työtiimin keskustelun jälkeen keskustellaan päiväkodin johtajan kanssa.”

”Viranhaltijat keskustelevat asiasta. Päiväkodin johtaja mukana, kun tehdään päätös ilmoituksesta.”

Valtaosa, melkein 80 % vastanneista kertoi, että lapsen huolta on yritetty ratkoa päiväkodissa lapsen vanhempien kanssa ennen kuin lastensuojeluilmoitus on tehty. Vastauksista näkyi, että tilannetta on yritetty ratkoa keskustelemalla heidän kanssaan. Päiväkodissa käydyissä keskusteluissa on vanhemmille pyritty antamaan keskustelujen yhteydessä neuvoja. Perhettä on mahdollisesti myös ohjattu muun avun piiriin, esimerkiksi perheneuvolaan. Muutamista vastauksista selvisi, että lapsi oli joutunut väkivallan tai seksuaalisen rikoksen kohteeksi, jolloin tilannetta ei ole yritetty ratkoa vanhempien kanssa. Noin 20 % vastaajista ei osannut kertoa, onko tilannetta yritetty ratkoa päiväkodissa:

”Ennen lastensuojeluilmoitusta keskustellaan aina vanhempien kanssa.”

”Aina huoli otetaan ensin vanhempien kanssa puheeksi. Huolen puheeksiottamisella on tarkoitus saada lisätietoa ja ”herätellä” vanhempi huomaamaan lapsen uhanalainen tila. Kyseisiin asioihin on suhtauduttava aina hyvin hienotunteisesti ja kunnioittavan napakasti.”

”Aina keskustelen vanhempien kanssa asiasta / huolesta ensin. Seuraavassa vaiheessa päiväkodin johtaja tulee mukaan tilanteen selvittelyyn, jos asia ei parane. Vakavissa tilanteissa kerromme, että meillä on velvollisuus tehdä ilmoitus, ja se tehdään aina, jos asia niin vaatii.”

Noin 22 % vastaajista oli ollut yhteydessä lastensuojeluun viimeisen vuoden aikana (syyskuu 2008–syyskuu 2009). Reilu 40 % vastaajista kertoi, että lastensuojeluilmoitus on tehty 0–3 kuukauden sisällä huolen heräämisestä. Vastauksista selvisi, että lastensuojeluilmoituksen tekoon vaikuttaa muun muassa päiväkodin huolen suuruus, esimerkiksi lapsen pahoinpitelyepäilystä tehdään välittömästi lastensuojeluilmoitus. Tilanteen niin salliessa päiväkodissa pyritään keskustelemaan tilanteesta vanhempien kanssa, jonka jälkeen tilannetta seurataan ja tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus. Joistakin vastauksista selvisi, että päiväkodista on konsultoitu lastensuojeluviranomaisia ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa. Puolella vastaajista ei ole ollut tarvetta tehdä lastensuojeluilmoitusta tai heillä ei ole omakohtaista kokemusta lastensuojeluilmoituksen teosta.

”Riippuu tapauksesta päivästä pariin kuukauteen. Onko tilanne kehittynyt hiljalleen vai tarvitaanko toimenpiteitä heti.”

”Ensin yleensä otettu yhteyttä sosiaaliviranomaisiin ja kysytty perhetilannetta onko heillä tietoa asiasta. Mutta mikäli asia akuutti asiaa ei saa pitkittää ja ilmoitus välittömästi.”

Yli 36 % mukaan vanhemmat olivat suhtautuneet päiväkodin huoleen ja mahdolliseen lastensuojeluilmoituksen tekoon vaihtelevasti. Yhteistyöhaluisesti suhtautui 16,3 % vanhemmista, noin 12 % vanhemmista suhtautui tilanteeseen kielteisesti. Vastauksista selviää, että toisinaan vanhemmille tilanne tulee yllätyksenä, minkä jälkeen he saattavat suutahtaa päiväkodin työntekijöille. Pohdittuaan asiaa he alkavat pääsääntöisesti suhtautua yhteistyöhaluisesti. Joistakin vastauksista selvisi vanhempien olevan helpottuneita, kun tilannetta selvitetään päiväkodissa. Noin 35 % vastaajista ei osannut kertoa, miten vanhemmat kokevat kyseisen tilanteen.

”Eri tavoin. Toiset ovat / tekeytyvät tietämättömiksi. Useat ensin puolustautuvat tai / ja kieltävät asian. Joskus ainakin toinen vanhemmista ovat helpottuneita, kun joku uskaltaa ottaa asian esille niiden oikeilla nimillä. Asiat pitää osata perustella ja jatkosuunnitelmat pitää olla mietittynä. Kannattaa myös varautua erilaisiin reaktioihin, itkusta raivoon.”

Yli 35 % vastaajista koki, että lastensuojeluilmoituksen teko on muuttanut jollakin tavalla vanhempien ja päiväkodin välejä ja että toisinaan vanhempien kanssa välit ovat lähentyneet lastensuojeluilmoituksen teon jälkeen, mutta joidenkin kanssa viilenneet ja etäänntyneet. Välien viilentyminen on joissakin tapauksissa ollut vain hetkellistä, ja ajan kuluessa välit ovat muuttuneet avoimiksi ja läheisiksi. Muutamista vastauksista tuli ilmi, että lapsi on vanhempien tahdosta otettu pois päiväkodista ja että perhe on jopa lastensuojeluilmoituksen teon jälkeen muuttanut toiseen kaupunkiin. Reilu 60 % vastaajista ei osannut sanoa, onko lastensuojeluilmoituksen teko muuttanut vanhempien / huoltajien ja päiväkodin välejä:

”Toisten vanhempien kanssa välit ovat lähentyneet ja toisten vanhempien kanssa viilentyneet.”

”Yksi vanhempi vaihtoi paikkakuntaa.”

Lähes kaikki vastaajat toivovat saavansa tietoa lastensuojeluilmoituksen jälkeen. He haluavat tietoa muun muassa siitä, mikä on päiväkodin rooli lastensuojeluprosessissa ja tietoa siitä, miten perheellä menee lastensuojeluilmoituksen jälkeen. Ainoastaan kaksi prosenttia vastaajista ei kaipaa lisätietoja lastensuojeluilmoituksen teon jälkeen.

”Erityishuomiota vaativia asioita lapsen hyvinvointiin liittyen. Millaiset asiat vaativat erityishuomiota kyseessä olevan perheen kohdalta jatkossa. Onko tilanteessa tapahtunut muutosta ja mihin suuntaan. Emme kuitenkaan näe täältä päiväkodissa kaikkea, mitä lastensuojelun työntekijät näkevät.”

”Mitä toimenpiteitä on tehty / mitä tullaan tekemään.”

”Varmistuksen siihen, että lapsen asioita on alettu hoitaa ja viedä eteenpäin.”

”Yleensäkin tietoa miten toimitaan tai miten vaikutus huomioidaan päiväkodissa?”

Vastaajista noin 30 %:n mielestä päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyö sujuu kohtalaisesti. 18 % vastaajista oli tyytyväisiä yhteistyöhön, ja he olivat esimerkiksi kokeneet saaneensa apua ja neuvoja lastensuojelulta tilanteen niin vaatiessa. Noin 15 % mielestä yhteistyö on ollut huonoa päiväkodin ja lastensuojelun välillä. Vastauksista näkyi muun muassa se, että päiväkodin työntekijät kokevat tiedonkulun yksipuoliseksi: heidän mielestään tietoa annetaan päiväkodista lastensuojeluun, muttei toisin päin. Myös työntekijöiden vaihtuvuus ja kiire vaikuttavat negatiivisesti yhteistyöhön. Jotkut vastaajat kokevat lastensuojelun etäiseksi ja omaksi alueeksi, jonka kanssa tieto kulkee huonosti eikä yhteistyötä tehdä. Joillakin vastaajilla ei ollut kokemusta päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyöstä, sillä päiväkodin johtaja hoitaa tiedonkulun päiväkodin ja lastensuojelun välillä.

”Than ok. Aina olen apua saanut kun olen sitä tarvinnut.”

”Päiväkodista otetaan kaikki tieto avosylin vastaan ja se yleensä jää siihen, jos päiväkodin henkilökunta ei soitele ja kysele perään.”

”Riippuu paljon lastensuojelun henkilöstä. Yleensä käsitys on se, että vaitiolovelvollisuuteen vedoten päivähoitoon ei anneta tietoja perhetilanteesta tarpeeksi. Lapsesta vain näkee heti ”oireet”. Meiltä kysytään tietoja, mutta meille ei välttämättä anneta tietoja.”

Tutkimuksessa selvisi, että päiväkodin ja lastensuojelun välillä on edelleen esteitä, sillä vastauksien perusteella päiväkodilla on korkea kynnys ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Vastaajien mielestä tätä kynnystä voitaisiin madaltaa esimerkiksi yhteisillä tapaamisilla, jotka voisivat olla ainakin kerran päiväkodin toimintakauden aikana sekä yhteisillä palavereilla tai tapaamisilla. Vastaajat kokivat tutustumisen lastensuojeluväkeen helpottavan myös yhteistyötä ja näin ollen myös yhteydenottoa lastensuojeluun, samalla myös tiedonkulku olisi jouhevampaa. Moni haluaisi koulutusta sekä toimintaohjeita lastensuojelulta. Heidän mielestään olisi hyvä olla toimintaohjeet ja ennakkotiedot yhteisistä asiakkaista. Vastaajat kaipasivat myös yhteistyöhön avoimuutta ja molemmin puolista aktiivisuutta asioiden hoitoon:

”Avoimella yhteistyöllä ja tiedottamisella muulloinkin kuin lastensuojeluilmoitusta tehtäessä.”

”Koulutusta, tiedottaminen tärkeää.” Yhteydenottojen saatavuus oltava helppoa. Toisiimme tutustumista työntekijöinä, kohtaamisia, joka helpottaa yhteydenottoa, kun tuntee / tietää ihmisen.”

”Ennakkotiedot ja toimintasuunnitelmien teko etukäteen yhteisistä asiakkaista. Säännölliset seurantapalaverit.”

10 ETELÄN JA POHJOISEN VASTAUSTEN EROT JA YHTÄLÄISYYDET

Etelä- ja Pohjois-Kymenlaakson alueilla lastensuojeluilmoitusten tekemisen käytännössä tai toimintatavoissa ei ole suuria eroja. Toimintatavat ja -käytännöt ovat olleet lähes samankaltaisia. Molemmilla alueilla päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyö näytti takkuilevan, mikä saattaa vaikuttaa myös lastensuojeluilmoitusten tekoon ja yhteydenottoihin päiväkodista lastensuojeluun. Kuitenkin ideat yhteistyön kehittämisestä olivat niin ikään aika lailla samanlaisia. Ehkä myös koko Kymenlaakson alueella olisi hyvä tehdä yhteistyötä tai pitää vaikka yhteisiä koulutuksia, riippumatta siitä, missä kaupungissa työskennellään.

Viimeisen vuoden aikana Etelä-Kymenlaaksossa on oltu hieman useammin yhteydessä lastensuojeluun. Etelä-Kymenlaaksossa 27 % vastanneista lastentarhanopettajista ja Pohjois-Kymenlaaksossa, Kouvolassa 22 % vastanneista lastentarhanopettajista oli ollut yhteydessä lastensuojeluun. Molemmilta alueilta on oltu yhteydessä lastensuojeluun muissakin asioissa kuin lastensuojeluilmoitusta tehtäessä, kuten konsultaatioyhteydenottojen merkeissä. Konsultaatioyhteydenottoja oli kuitenkin varsin vähän ja se koettiin päiväkodeissa hankalaksi, koska päiväkodit kokevat ettei lastensuojelusta ehditä kiireiden vuoksi perehtymään konsultaatiopuheluihin eikä myöskään antamaan asiallisia vastauksia päiväkodin huolesta nousseisiin kysymyksiin. Kuinka yhteistyö lastensuojelun ja päiväkodin välillä voisikaan toimia, mikäli molemmat eivät vastavuoroisesti ole tekemisissä toistensa kanssa? Voitaisiinhan molemmin puolin olla yhteydessä ja kertoa aika ajoin vaikka yleisiä tunnelmia, kuinka paljon on ollut huolta ja millaista.

Valitettavasti molemmilla alueilla päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö näytti olevan takkuista. Tähän saattaa vaikuttaa se, ettei päiväkodeilla ja lastensuojelulla ole riittävästi yhteisiä tapaamisia tai koulutuksia, joissa tietoa ja ajatuksia voitaisiin vaihtaa puolin ja toisin. Päiväkodissa työskentelevät lastentarhanopettajat kokevat myös tiedonkulun yksipuoliseksi, päiväkodista lastensuojeluun eikä toisinpäin. Lastensuojelu on koettu myös etäiseksi omaksi alueeksi. Edellä mainittujen asioiden vuoksi päiväkodeilla on usein korkea kynnys ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Kaikilla päiväkodin työntekijöillä ei myöskään ollut tarpeeksi tietoa siitä, mitä lastensuojelussa tehdään ja millaisissa asioissa heihin voisi olla yhteydessä.

Etelä- ja Pohjois-Kymenlaakson alueilla päiväkodin ja lastensuojelun kehitystä haluttiin parantaa muun muassa yhteisillä palaverilla tai tapaamisilla, joita voisi olla useamman kerran vuodessa. Näissä palaverissa molempien organisaatioiden henkilöstö voisi vaihtaa tietoa ja ajatuksia, myös lastensuojelu voisi tehdä toimintaansa tutummaksi päiväkodille. Molempien alueiden vastauksista nousi selkeästi esille se, että esimerkiksi yhteisten tapaamisten kautta molempien organisaatioiden työntekijät tulisivat toisilleen aiempaa tutummaksi, joka taas madaltaisi päiväkodin kynnystä ottaa yhteyttä lastensuojeluun.

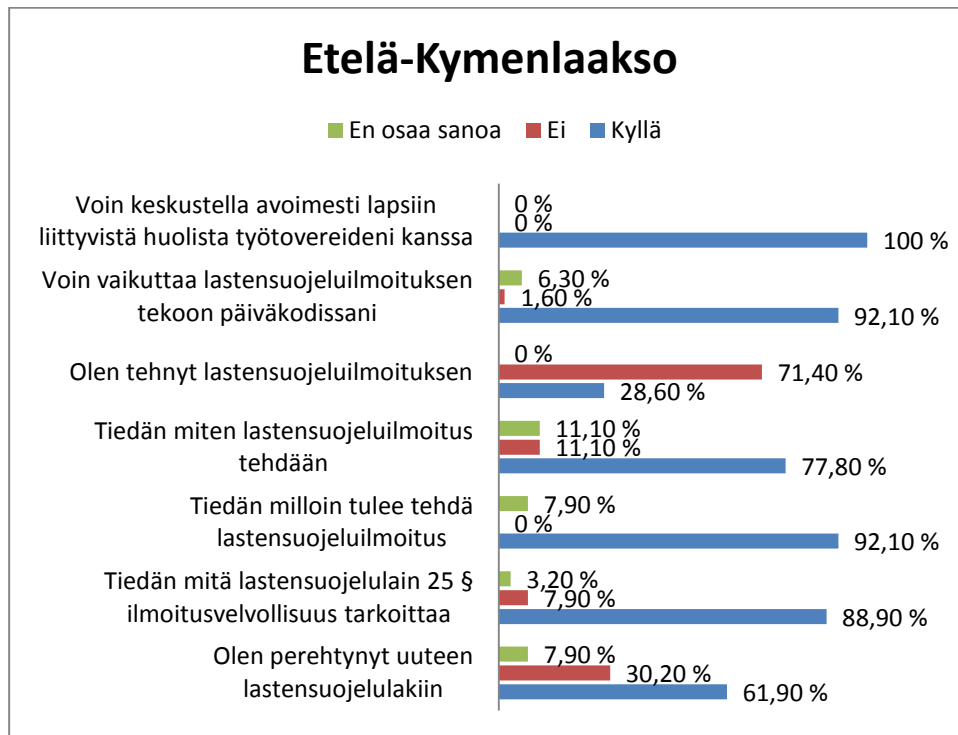
Lähes kaikki lastentarhanopettajat molemmilla alueilla haluavat tietoa lastensuojeluilmoituksen teon jälkeen. Molemmilla alueilla halutaan saada esimerkiksi tietoa päi-

väkodin roolista lastensuojeluprosessissa sekä tietoa perheen tilanteesta. Nämä ovat myös asioita, joita hyvä yhteistyö ja tiedon kulkeminen auttaisivat.

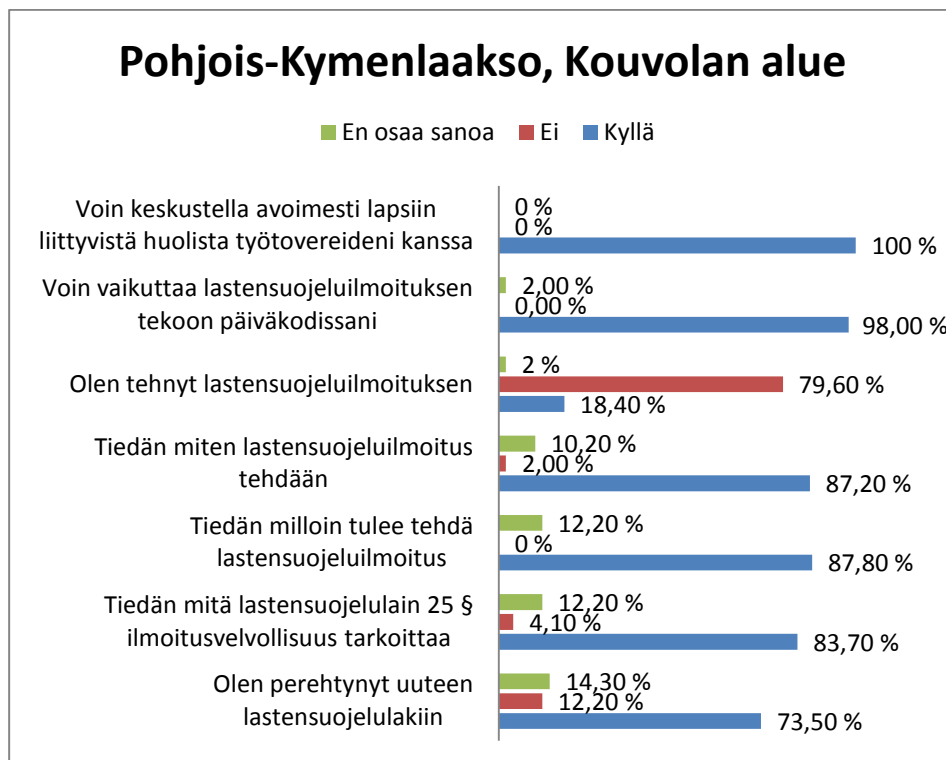
Lähes yhtä paljon on molemmilla alueilla yritetty ratkoa perheen tilannetta päiväkodin ja vanhempien kesken ennen kuin on päädytty tekemään lastensuojeluilmoitus. Tilannetta on pyritty selvittämään keskusteluilla, mutta toisinaan on kuitenkin päädytty lastensuojeluilmoituksen tekoon. Alueiden päiväkodeissa on päädytty lastensuojeluilmoitusten tekoon lähes yhtä usein. Tilanteeseen on tartuttu myös melko pian huolen heräämisestä, sillä molemmilla alueilla on lastensuojeluilmoitus tehty alle kolmessa kuukaudessa siitä, kun huoli on herännyt.

Vastauksista selvisi, että alueiden päiväkodin johtajat päättävät melko usein lastensuojeluilmoituksen teosta huolimatta siitä, kuka on huolen nostanut työyhteisössä esiin. Kuitenkin molemmilla alueilla on myös muilla päiväkodissa työskentelevillä päivähoidon ammattilaisilla mahdollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Alueilla on päiväkotien työyhteisöissä helppoa nostaa lastensuojelullinen huoli esille ja siitä jokainen vastaaja voi keskustella avoimesti yhdessä työtovereidensa kanssa.

Seuraavista kuvista selviävät vielä lastentarhanopettajien vastausprosentit lomakkeemme strukturoituihin kysymyksiin.

Kuva 1. Etelä-Kymenlaakson vastausprosentit

Kuva 2. Pohjois-Kymenlaakson vastausprosentit

11 LOPPUPOHDINTAA

Savolainen ja Östervik selvittivät (2008) Satakunnan ammattikorkeakoulun työssään alakoulun opettajien näkökulmaa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, ja työ vastaa-kin aika hyvin meidän työtämme, erona vain se, että meidän tutkimuksemme kohdis-tui päivähoitoon. Myös tutkimuksen tulokset olivat varsin yhtenäisiä meidän saa-miemme tulosten kanssa. Ilmeisesti päivähoito ja koulu kamppailevat samanlaisten ongelmien kanssa lastensuojelun tiimoilta.

Anu Asikainen käsitteli opinnäytetyössään (2009) Kouvolan alueen lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyötä lastentarhanopettajien näkökulmasta. Aihe on muutoin sama kuin meidän, mutta työ pysyttelee yhteistyön yleisellä tasolla pureutumatta erityisesti tiettyyn alueeseen, siinä missä meidän työemme keskittyy nimenomaan lastensuoje-luilmoituksen teon vaikeuteen ja yhteistyöhön kun ilmoitus on jo tehty, tai sen teke-mistä harkitaan. Myös Järviluoto ja Mäkinen (2009) ovat opinnäytetyössään tutkineet yhteistyötä yleisellä tasolla, heidän tutkimuksensa sijoittuu Helsingin seudulle. Erona Asikaisen työhön on vain se, että heidän tutkimuksessaan haastatteluihin mukaan on otettu myös päivähoiton esimiehet ja sosiaalityöntekijät.

Meidän työemme kanssa samankaltaisia, erityisesti lastensuojeluilmoitukseen, keskit-tyviä töitä on myös tehty muutamia, mutta ei Kymenlaaksossa. Heikura, Rönkkö ja Ylönen (2009) tutkivat Savonia-ammattikorkeakoulun työssään asiaa Kiuruveden päi-väkodeissa. Heillä painopiste oli erityisesti ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja siinä sa-massa lastensuojeluilmoituksen tekemisen vaikeus. Kaikkonen ja Korpela (2010) taas ovat toteuttaneet oman vastaavan tutkimuksensa Oulussa.

Kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa saadut tulokset olivat hyvin vastaavanlaisia saamiemme tulosten kanssa. Näiden pohjalta voisi päätellä, että lastensuojeluilmoituk-sen tekemiseen liittyvät vaikeudet samoin kuin yhteistyön solmukohdat ovat hyvin samanlaisia kaikkialla Suomessa.

Opinnäytetyöprosessi oli haastavampi kuin olimme osanneet kuvitellakaan. Haasta-vaksi prosessin on tehnyt esimerkiksi se, että me asumme eri kaupungeissa ja me mo-lemmat olemme olleet koko opiskeluajan työelämässä mukana. Edellä mainitut asiat ovat taas tuoneet haasteita yhteisen ajan löytämiseksi, mutta toisaalta työelämässä mukana oleminen on antanut myös toisenlaista näkökulmaa meille. Onneksi nykyajan

teknologia on mahdollistanut yhteistyömme tietotekniikan avulla ja olemmekin vaihdelleet runsaasti tietoa, mielipiteitä ja ajatuksia sähköpostitse. Kaikesta huolimatta yhteistyömme on ollut jouhevaa molempien aikatauluja kunnioittaen. Olemme saaneet sovittua helposti ja yhteisymmärryksessä, mitä asioita kumpikin voi tehdä itsekseen ja mitä teemme yhdessä. Kaikki materiaali, mitä olemme tehneet itseksemme, olemme hyväksyttäneet toisillamme. Paljosta työstä huolimatta opinnäytetyöprosessi oli mielenkiintoinen ja antoisa.

Koemme tutkimusaiheen tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi. Olemme päässeet tarkastelemaan ja pohtimaan lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojeluilmoitusten teosta sekä lastensuojelutyöstä. Tutkimuksemme tavoitteena oli saada tietoa päiväkotien lastensuojeluilmoitusten teosta, mikä estää tai edistää niiden tekoa. Kyselyt suoritimme marras-joulukuussa 2009 ja kohderyhmänä olivat lastentarhanopettajat Etelä-Kymenlaaksossa ja Pohjois-Kymenlaaksossa Kouvolan alueella. Lähetetyistä kyselylomakkeista palautui meille takaisin Etelä-Kymenlaaksosta 35 % ja Pohjois-Kymenlaaksosta, Kouvolan alueelta 49 %. Vastausprosentit olivat yllättävän pienet, varsinkin Etelä-Kymenlaakson alueella, mihin on saattanut vaikuttaa tutkimusaiheen arkaluontoisuus. Kyselyn pieni vastausprosentti ei kuitenkaan tullut meille täytenä yllätyksenä, sillä olimme kuulleet muiltakin tutkimuksiaan tekeviltä, kuinka haastavaa on ollut saada ihmiset vastaamaan. Tutkimuksen on oltava luotettava ja teorianmuodostuksen yhteydessä on esitettävä perusteet, joilla tutkimus katsotaan luotettavaksi. Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sen vapautta satunnaisista ja epäolennaisista tekijöistä. (Varto 1996, 103–104.) Laadullista tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen koherenssi eli johdonmukaisuus painottuu (Sarajärvi & Tuomi 2009, 140). Tässä tutkimuksessa emme halunneet rajata vastausmahdollisuuksia, vaan halusimme saada lastentarhanopettajilta laajempaa näkemystä siitä, mikä estää tai edistää lastensuojeluilmoituksen tekoa.

Pohdimme tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä, joita olivat muun muassa vastaajien perehtyneisyys kyselykaavakkeeseen, sillä useissa palautuneissa kyselykaavakkeissa oli vastattu ainoastaan ensimmäiseen monivalintakysymykseen. Meistä tutkijoista riippuvia tekijöitä oli muun muassa tulosten tulkinnallisuus. Vähäisestä vastausprosentista huolimatta olemme saaneet paljon tärkeää tietoa tutkimuksellamme, jota on mahdollista hyödyntää työelämässä sekä jatkotutkimuksissa.

Tutkimuksen perusteella päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyöllä on paljon parantamisen varaa, ja se osaltaan saattaa estää lastensuojeluilmoitusten tekoa. Toisaalta yhteistyöhön saattaa vaikuttaa molemminpuolinen resurssien vähyys ja työntekijöiden vaihtuvuus. Kuitenkaan näiden taakse ei saa piiloutua kun on kyse lapsen edusta. Lastentarhanopettajia sekä muuta päiväkodin henkilöstöä tulee tukea ja vahvistaa lastensuojeluasioihin painottuvilla koulutuksilla. Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että lastentarhanopettajat haluavat yhteisiä tapaamisia lastensuojelun henkilöstön kanssa, joissa voisi muun muassa sopia yhteisistä käytännöistä sekä toimintatavoista. Tämän kautta myös molempien organisaatioiden henkilöstöt tulee tutuiksi, mikä taas saattaisi madallata päiväkodin yhteydenottoa lastensuojeluun päin. Lisäksi vastauksissa heräsi huomio siitä, että kaikki lastentarhanopettajat eivät tuntuneet tietävän lastensuojelusta tai lastensuojeluilmoituksen tekemisestä niin paljoa, kuin olisimme heidän ammattinsa puolesta olettaneet tietävän.

Aineistoa purkaessamme esille nousi joitakin asioita, joita olisimme voineet tehdä toisin. Avoimilla kysymyksillä pyrimme laadukkuuteen, mutta kyselylomaketta olisi pitänyt hioa vieläkin paremmaksi ja tarkastella sitä vielä enemmän vastaajan näkökulmasta. Valitettavasti emme saaneet avoimilla kysymyksillä ihan sitä, mitä halusimme. Lomakkeessa yksi kysymys (kysymys 2. b) oli tuottanut vastaajille hankaluuksia, sillä hyvin usea oli kommentoinut, ettei ymmärtänyt kysymystä. Avointen kysymysten tutkiminen ja tulkitseminen oli toisinaan hyvin haasteellista, koska aina ei ollut selvää mitä vastaaja halusi vastauksellaan viestittää. Toisaalta joistakin kyselylomakkeista vastauksia sai poimia sieltä ja täältä, koska vastaajat olivat vastanneet yhden vastauksen, joka koski useampaa kysymystä. Yllättävän useassa palautuneessa kyselylomakkeessa ei ollut täytetty kuin ensimmäinen monivalintakysymys. Tämä on harmillista, koska se vaikutti muihin tutkimustuloksiin. Jos tekisimme kyselylomakkeen uudestaan, laatisimme siihen ainoastaan monivalintakysymyksiä. Oikein ja hyvin laaditut monivalintakysymykset tuottavat myös laadukasta tutkimusaineistoa. Monivalintakysymysten tulkinta ja yhteenveto on myös helpompaa ja selkeämpää kuin avointen kysymysten. Toisaalta, mikäli vastaajat saataisiin motivoitua vastaamaan myös avoimiin kysymyksiin, se tuottaisi paljon arvokasta kokemustietoa ja vastaajan näkökulma tulisi paremmin esille.

Kokonaisuudessaan olemme tutkimukseemme hyvin tyytyväisiä. Olemme mielestämme saaneet kerättyä ja koottua aiheestamme hyvän perusteorian, joka tukee tutki-

mustamme. Vaikka vastausprosentit olivat melko alhaisia, niin kuitenkin olemme saaneet tärkeää tietoa, jota on mahdollisuus hyödyntää vaikkapa jatkotutkimuksissa. Mielestämme tutkimuksemme eteni järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan.

11.1 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyöstämme nousi selkeästi esille lastentarhanopettajien tyytymättömyys päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyöhön. Tämä antaa aihetta jatkotutkimukseen, jossa voitaisiin tutkia molempien organisaatioiden näkökulmia. Tutkimuksessa tulisi selvittää myös, miten yhteistyötä voitaisiin kehittää. Lisätutkimusta olisi hyvä tehdä päiväkodin ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä, kuinka sitä toteutetaan?

Jatkotutkimuksena voisi olla myös hyödyllistä kokeilla, miten erilaiset yhteistyön mallit toimisivat lastensuojelun ja päivähoidon välillä. On olemassa paljon valmiita malleja, joita voisi helposti soveltaa ja muokata lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön tarpeisiin.

Lisäksi monet vastaajat kokivat kaipaavansa lastensuojeluun liittyvää koulutusta. Tässä voisi olla oiva aihe esim. toiminnalliseen opinnäytetyöhön järjestämällä koulutuspäivä lastensuojelusta päivähoidon henkilöstölle. Lisäksi olisi hyödyllistä päivähoitopalveluiden johdon kanssa keskustella koulutustarpeesta, jota työntekijät toivoivat. Viesti siitä, että he haluavat kouluttaa itseään ja tietää enemmän lastensuojelusta, ei välttämättä ole kantautunut esimiehille, jotka huolehtivat yksiköiden lisäkoulutuksista.

11.2 Lakimuutos

Vuonna 2008 voimaan tullutta lastensuojelulakia muutettiin poikkeuksellisesti näin pian. Lakimuutokset tulivat voimaan 1.3.2010. Muutoksen myötä lastensuojeluun on tulossa muun muassa laatusuositus, opas varhaiskasvatukseen, ohjeistus lastensuojelun asiakkaille ja valtakunnallinen perhehoidon toimintaohjelma. (Silvennoinen 2010.)

LÄHTEET

- Asikainen, A. 2009. Tuntosarvilla havaiten, tiimin tuella toimien. Kouvolan päiväkotien lastentarhaopettajien kokemuksia ja näkemyksiä päiväkodin lastensuojelutyöstä. Lahden ammattikorkeakoulu.
- Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Brazelton, B. 1995. Käännekohtia, Lapsen kehitys vauvasta kouluikään. Keuruu. Otava.
- Eriksson, E. Arnkil, T. E. 2005. Huoli puheeksi, opas varhaisista dialogeista. Stakes oppaita, 60. Saarijärvi. Gummerrus Oy.
- Hannuksela, H.M. 2007. Perheen arki ja yhteistyö päivähoidon kanssa: vanhempien näkemyksiä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen ja päivähoidon kohtaamisesta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Heikkinen, E. 1998. Subjektiiivisin oikeus, päivähoitopalvelut paineiden alla. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Heikura, M. Rönkkö & M. Ylönen, M. 2009. ”Koko ajan tuntosarvet pystyssä”. Varhainen puuttuminen Kiuruveden päiväkodeissa. Savonia ammattikorkeakoulu.
- Heinämäki, L. 2006. Varhaista tukea lapselle, työvälineenä kehittämisvalikko. Erikoispaino Oy. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. Remes, P & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 14. painos. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen, erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tampere. Tammer-Paino Oy.
- Huttunen, E. 1989. Päivähoidon toimiva arki, varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittäminen. Suomen kuntaliitto. Jyväskylä. Gummerrus Oy.

Härkönen, U. 2002. Mitä varhaiskasvatus on? Teoksessa Nuutinen P., Savolainen P. (toim.). 50 vuotta opettajankoulutusta Savonlinnassa. Joensuun yliopisto.

Iivonen, E. 2006. Lapsi ja perheväkivalta ja viranomaisen vastuu. Oikeusasiamiehen erilliskertomus eduskunnalle 2006. Saatavissa:

http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=43367 [viitattu 1.6.2010].

Ikonen-Varila, M. 2001. Koulutus ja työ valintana: Lastentarhanopettajaksi opiskelevien näkemyksiä alanvalinnasta ja työstä. Helsinki. Yliopistopaino.

Inkinen, M. 2001. Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Itäpuisto, M. 2008. Pullon pohjimmaisat – Lapsi, perhe ja alkoholi. Kirjapaja. Helsinki.

Järviluoto, S. & Mäkinen, M. 2009. Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö. Toimivia käytäntöjä ja kipupisteitä Kallio – Alppiharju – Pasilan päivähoidon alueella. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Kaikkonen, H. & Korpela, P. 2010. Huomaatko lapsen hädän? Lastensuojelutarpeen huomaaminen ja siihen puuttuminen päiväkodissa. Diakonia ammattikorkeakoulu. Oulu.

Karila, K. Alasuutari, M. Hännikäinen, M. Nummenmaa, A. Rousku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere. Vastapaino.

Karila, K & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen, kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki. WSOY.

Kaskela, M & Kronqvist, E. 2007. Niin ainutlaatuinen: Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Koski, H. 2009. Verkot selviksi, kartoitus Matinkylä-Olarin päiväkotien ja lastensuojelun verkostotyöstä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Kronqvist, E. & Pulkkinen, M. 2007. Kehityspsykologia, matkalla muutokseen. WSOY. Helsinki.

Laiho, M. 2007. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat – Moniammatillinen yhteistyö. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 8. Forssan kirjapaino. Forssa.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Nro 29.4.2005/272

Mahkonen, S. 2003. Lastensuojeluilmoitus. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Paavilainen, E & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. WSOY. Porvoo.

Piironen-Malmi, U & Stömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Puonti, A. Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Gummerus Oy.

Puhakka, J & Selkee, J. 2003. Hyvän elämän alku kunnallisessa palvelutuotannossa. Suomen kuntaliitto. Helsinki.

Puroila, A. 2003. Päiväkotiarjen rikkaus. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Räty, T. 2008. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki. Edita Prima Oy.

Sarajärvi, A. Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Savolainen, L. Östervik, H. 2008. ”Ei se mikään kauhian helppo asia ole” – opettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Secka, G. & Suomalainen, K. 2009. Yhteistyön toteutuminen lapsen päivähoidossa: 1-3 -vuotiaiden lasten vanhempien mielipiteitä kasvatuskumppanuudesta. Metropolia amk. Helsinki.

Seppänen, H. 2008. Päivähoidon työntekijöiden toiminta ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa. Opinnäytetyö. Diakonia ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Silvennoinen, L. 2010. Lastensuojelulain muutokset. Saatavissa:
http://www.avi.fi/fi/virastot/etelasuomenavi/Ajankohtaista/tapahtumat/Koulutusmateriaalit/Documents/Lastensuojelulain%20muutokset,%2022.3.2010%20Lahti/Silvennoinen_Lotta_220310.pdf [viitattu 11.4.2010].

Söderblom, B. 2005. Lapsi masentuneen vanhempansa kanssa vertaisryhmässä – kommunikation ja ymmärryksen merkitys. Lievestuore. Profami Oy.

Söderholm, A. Halila, R. Kivitie-Kallio, S. Mertsola, J. Niemi, S. 2004. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Taitto, A. 2002. Huomaa lapsi päihdeongelma perheessä. LK-kirjat. Helsinki.

Valtion säädöstietopankki, lastensuojelulaki. Nro 417/2007

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes oppaita 56. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. STAKES.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2003. Opas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. STAKES.

Varto, J. 1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Venninen, T. 2007. ”Olen enemmän alkanut pohtimaan ja sanomaan ääneen mitä ajatelen” – ammatillinen kehittyminen ja yhteisöllinen palaute päiväkodin työtiimeissä. Helsingin yliopiston tutkimuksia 282. Helsinki. Yliopistopaino.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Saatavissa:
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf [viitattu 26.1.2010].

Jonna Nygrén

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, sosiaalian ko.

Pahnakalliontie 6b A2

48400 Kotka

sähköposti: jonna.nygren@student.kyamk.fi

Hyvä lastentarhanopettaja,

Suoritan Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa, sosiaalian koulutusohjelmassa sosionomin tutkintoa. Tutkintoon liittyy opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyöni tilaajana on Kaakkois-Suomen sosiaalian osaamiskeskus Oy (Socom) ja aiheena minulla on lastensuojeluilmoitukset päivähoitossa, mikä edistää / estää niiden tekemistä.

Tutkimusalueena minulla on Etelä-Kymenlaakso (Kotka, Hamina, Miehikkälä, Virolahti, Pyhtää) ja kyselylomakkeet toimitan jokaisen tämän alueen päiväkotien lastentarhanopettajille (päiväkodin lastentarhanopettajat edustavat koko päiväkotia). Tutkimusaihe on arkaluotonen ja sitä on tutkittu vähän. Jokainen vastaus on tärkeä. Kyselylomakkeet täytetään anonyymisti, eikä näin ollen kenenkään henkilöllisyys selviä. Käytän kyselylomakkeita ainoastaan opinnäytetyöni tekoon ja tuhoan lomakkeet välittömästi opinnäytetyöni valmistuttua.

Toivoisin teidän lastentarhanopettajien ystävällisesti vastaavan ohessa oleviin kyselylomakkeisiin. Jos kyselylomakkeen vastaus tila ei riitä, niin vastausta voi jatkaa lomakkeen toiselle puolelle. Vastaukset suljetaan nimettömänä mukana oleviin kirjekuoriin ja kaikki päiväkodissanne täytetyt kyselyt toimitetaan yhdessä isossa kirjekuoressa (X henkilölle) sisäisen postin kautta. Kyselylomakkeet tulee olla palautettuna 25.10.2009 mennessä.

Yhteistyöstä ja vastauksistanne etukäteen kiittäen

Jonna Nygrén

KOTKAN KAUPUNKI	VIRANHALTIJAPÄÄTÖS §		Sivu
Hyvinvointipalvelut			
Lasten ja nuorten palveluiden vastuualue			
Päivähoidonjohtaja	5.10.2009	66	1

Dnro OPSI: 90 /2009

Tutkimuslupa/ lastensuojeluilmoituksen tekeminen varhaiskasvatuksessa

Valmistelija: Päivähoidon johtaja Maija Rikberg

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelija Jonna Nygren hakee tutkimuslupaa opinnäytetyötänsä varten.

Opinnäytetyössä tutkitaan varhaiskasvatuksen huolta lapsesta, sitä mikä estää tai edistää lastensuojeluilmoituksen tekemistä varhaiskasvatuksessa.

Tutkimus toteutetaan kyselynä Etelä-Kymenlaakson alueen kunnallisten päiväkotien lastentarhanopettajille. Opinnäytetyön arvioitu valmistuminen 05/2010.

Päätös: Hyväksytään

Toimeenpano:

Ote: Lasten ja nuorten lautakunta"

Jonna Nygren
Pia Eskola

Oikaisuvaatimusohjeet

Päivähoidonjohtaja Maija Rikberg

Tämä pöytäkirja on yleisesti nähtävänä Tämä pöytäkirja on nähtävillä Lasten ja nuorten palveluissa 02.11.2009 klo. 9.00 - 12.00

Suvi Yrjönen
Sairaalanmäen kampus / Kouvola
Sairaalankuja 6
45750 Sairaalamäki
sähköposti: suvi.yrjonen@student.kyamk.fi

Hyvä lastentarhanopettaja,

Suoritan Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa, sosiaalialan koulutusohjelmassa, sosionomin tutkintoa. Tutkintoon liittyy opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyöni tilaajana on Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy (Socom) ja aiheena minulla on lastensuojeluilmoitukset päivähoitossa, mikä edistää / estää niiden tekemistä. Minulle on myönnetty tutkimuslupa Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksesta.

Tutkimusalueena minulla on uusi Kouvola ja kyselylomakkeet toimitan jokaisen tämän alueen päiväkotien lastentarhanopettajille (päiväkodin lastentarhanopettajat edustavat koko päiväkotia).

Tutkimusaihe on arkaluotonen ja sitä on tutkittu vähän. Jokainen vastaus on tärkeä.

Kyselylomakkeet täytetään anonyymisti, eikä näin ollen kenenkään henkilöllisyys selviä. Käytän kyselylomakkeita ainoastaan opinnäytetyöni tekoon ja tuhoan lomakkeet välittömästi opinnäytetyöni valmistuttua.

Toivoisin teidän lastentarhanopettajien ystävällisesti vastaavan ohessa oleviin kyselylomakkeisiin.

Jos kyselylomakkeen vastaustila ei riitä, niin vastausta voi jatkaa lomakkeen toiselle puolelle.

Vastaukset palautetaan nimettömänä mukana olevilla vastauskirjekuorilla ja ne toimitetaan varhaiskasvatuspäällikkö Helena Kuusistolle Kouvolan kaupungin sisäisen postin kautta.

Kyselylomakkeet tulee palauttaa 16.10.2009 mennessä.

Yhteistyöstä ja vastauksistanne etukäteen kiittäen

Suvi Yrjönen

Kouvolan kaupunki
Sivistyksen toimiala
Varhaiskasvatuspäällikkö

Viranhaltijapäätös
Yleinen päätös
16.12.2009

3 §

Tutkimuslupa

Selostus asiasta

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomiksi opiskelevan Suvi Yrjösen opintoihin liittyy opinnäytetyön tekeminen, jonka aiheena on lastensuojeluilmoitukset päivähoitossa sekä mikä estää/edistää niiden tekemistä.

Suvi Yrjönen on anonut tutkimuslupaa kohderyhmänä Kouvolan kaupungin päiväkotien lastentarhanopettajat. Tutkimus tehdään lomakekyselynä. Tutkimuslupa-anomuksen liitteenä on tutkimussuunnitelma.

Päätös

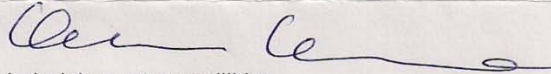
Myöntän tutkimusluvan Suvi Yrjöselle

Päätöksen perustelu

Varhaiskasvatus saa käyttöönsä tutkimustulokset

Päätösvallan peruste

Kouvolan kaupungin hallintosäännön 3 §:n mukainen päätösvallan delegointi.

Varhaiskasvatuspäällikkö

Helena Kuusisto
Kustaa III tie 10
45370 Valkeala
ph. 020 615 7224

Jakelu

Yrjönen Suvi

Kyselylomake**LASTENSUOJELUILMOITUS PÄIVÄKODISSA**

1. Rastita yksi vaihtoehto jokaisesta kohdasta

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
a) Olen perehtynyt uuteen lastensuojelulakiin			
b) Tiedän mitä lastensuojelulain 25§, ilmoitusvelvollisuus tarkoittaa			
c) Tiedän milloin tulee tehdä lastensuojeluilmoitus			
d) Tiedän miten lastensuojeluilmoitus tehdään			
e) Olen tehnyt lastensuojeluilmoituksen			
f) Voin vaikuttaa lastensuojeluilmoituksen tekoon päiväkodissani			
g) Voin keskustella avoimesti lapsiin liittyvistä huolista työtovereideni kanssa			

PÄIVÄKODIN HUOLI LAPSESTA

2. a) Millaisten asioiden tai syiden kohdalla huoli on ollut sellainen, että olet pohtinut lastensuojeluilmoituksen tekoa?

b) Millaiset lapsen kehitystehtävät aiheuttavat lastensuojelullista huolta päiväkodissa?

c) Jos lapsesta on herännyt huoli päiväkodissa, kuinka pian huolen heräämisestä on tehty lastensuojeluilmoitus?

d) Kenen / keiden päätöksellä päiväkodissa tehdään lastensuojeluilmoitus?

KASVATUSKUMPPANUUS

3. a) Onko lapsen huolta yritetty ratkoa päiväkodissa lapsen vanhempien / huoltajien kanssa ennen kuin on tehty lastensuojeluilmoitus? Jos on, niin miten?

b) Miten vanhemmat / huoltajat ovat suhtautuneet päiväkodin huoleen ja mahdolliseen lastensuojeluilmoituksen tekoon?

c) Onko lastensuojeluilmoituksen teko muuttanut lapsen vanhempien / huoltajien ja päiväkodin välejä? Jos on, niin miten?

PÄIVÄKODIN JA LASTENSUOJELUN YHTEISTYÖ

4. a) Kuinka usein olet ollut yhteydessä lastensuojeluun viimeisen vuoden aikana päiväkodin lasten asioissa?

b) Millaista tietoa toivot saavasi lastensuojelulta lapsesta / lapsista lastensuojeluilmoituksen teon jälkeen?

c) Miten yhteistyö mielestäsi toimii päiväkodin ja lastensuojelun välillä?

e) Miten yhteistyötä voitaisiin kehittää?

5. Muuta kommentoitavaa?

Kiitos vastauksestasi!